

Bestuursdienst

Onderwerp Update regeldrukvermindering, Monitor Tevredenheid
Vestigingsklimaat en Werkgelegenheid

Steller Monique Hansens

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 89 46 Bijlage(n) 2

Ons kenmerk RO13.3585249

Datum 28 MRT 2013 Uw brief van -

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Op de lange termijn agenda staat een tweetal toezeggingen door wethouders Schroor en Van Keulen. De eerste toezegging betreft een update aan uw raad over regeldrukvermindering voor ondernemers. De tweede toezegging is een toelichting op hoeveel hoog- en laagopgeleiden er in onze stad werken als onderdeel van een bredere benchmark Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat Gemeente Groningen en Assen. In deze brief informeren wij u over beide toezeggingen. Tevens willen we uw raad informeren over de werkgelegenheidscijfers 2012 van de gemeente Groningen.

Update regeldrukvermindering

In het afgelopen jaar zijn we erin geslaagd de regeldruk bij verschillende onderwerpen en initiatieven te verminderen. We hebben de voorschriften voor terrassen in zijn algemeenheid vereenvoudigd. Samen met Koninklijke Horeca Nederland zijn we in overleg over de mogelijkheden om de exploitatievergunning af te schaffen. Vorig jaar is de omgevingsvergunning verder geïmplementeerd waardoor er één aanspreekpunt is voor het aanvragen van een vergunning vanuit de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht. Voor ondernemers zijn ook steeds meer mogelijkheden om afspraken digitaal te maken en producten digitaal te vinden. Het verminderen van de regeldruk blijft een continu aandachtspunt en wordt gemeentebreed opgepakt.

Monitor Tevredenheid vestigingsklimaat gemeente Groningen en Assen

Het ministerie van Economische Zaken heeft bij het beëindigen van het Grote Steden beleid, de benchmark gemeentelijk Ondernemersklimaat stopgezet. Daarmee is één van de belangrijkste meetinstrumenten om de prestaties van gemeenten onderling met elkaar te vergelijken, verdwenen. De gemeenten Groningen en Assen hebben

onderzoeksbureau Deloitte en Onderzoek en Statistiek Groningen gevraagd een benchmark uit te voeren, zodat we toch onze prestaties kunnen vergelijken. Daarbij hebben wij gebruik gemaakt van een al eerder uitgevoerde landelijke monitor namelijk de Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat (MTV 2012) die is uitgevoerd onder verschillende gemeenten. De benchmark gemeenten zijn: Zwolle, Enschede, Arnhem-Nijmegen, Breda-Tilburg en Eindhoven. In het onderzoek zijn de volgende thema's aan de orde gekomen: personeel, bereikbaarheid, werklocaties, quality of life en gemeentelijke dienstverlening. Deze monitor hebben we aangevuld met een verdiepingsonderzoek voor Groningen en Assen. De respons is voor Groningen 27% en voor Assen 13%.

De overall score is uitgedrukt in een gewogen rapportcijfer over de vijf thema's. De thema's beschikbaarheid van personeel en bereikbaarheid wegen zwaarder dan de andere. De gemeente Groningen scoort gemiddeld een 6.8. Daarmee scoren we net 0.1% boven het gemiddeld behaalde cijfer. Van de resultaten maken we gebruik om onze dienstverlening verder te optimaliseren.

Hierbij volgen kort enkele conclusies van de benchmark per onderdeel:

- Van de ondervraagde ondernemers in Groningen is 55% tevreden met de beschikbaarheid van personeel.
- Ondernemers in Groningen zijn minder tevreden over de bereikbaarheid met de auto in vergelijking tot de benchmark gemeenten.
- De Groningse ondernemers zijn over het algemeen gemiddeld tevreden over de variatie in aanbod van werklocaties.
- Met een 7.5 wordt de quality of life positief beoordeeld in Groningen.
- Ondernemers zijn relatief tevreden over de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening.

Voor de volledige resultaten van de Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat Gemeente Groningen en Assen verwijzen wij u naar de bijlage. Hierin kunt u uitgebreider terugvinden hoe het onderzoek heeft plaatsgevonden en hoe de gemeente Groningen verder heeft gescoord.

Banen voor hoog-, midden en laagopgeleiden in Groningen

Het gevraagde opleidingsniveau van de beschikbare vacatures hebben we goed in beeld. Daarentegen hebben we geen goed zicht op het opleidingsniveau van de werknemers in Groningen. Om hier inzicht in te krijgen is in de zojuist besproken benchmark een vraag toegevoegd over het opleidingsniveau van het aanwezige personeel bij de ondervraagde bedrijven. Daarmee hebben we nu een bruikbare indicatie gekregen van het opleidingsniveau van werknemers bij bedrijven in de gemeente Groningen.

Bij de ondervraagde bedrijven in Groningen is 31% van het personeel hoogopgeleid (zie pagina 9 van de Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat). 29% heeft een middelbare opleiding en 37% is laaggeschoold. Meer dan een derde deel van het aanwezige personeel heeft volgens de ondervraagde bedrijven uit Groningen een lage opleiding. Het grootste deel (+/- 60%) van deze laaggeschoolde medewerkers is werkzaam in de commerciële dienstverlening. De overige 40% is verdeeld over de niet-commerciële dienstverlening, handel, horeca, landbouw, industrie en bouw. De middelbaar opgeleiden zijn het meeste terug te vinden in de niet commerciële dienstverlening, in de handel en horeca. De hoogopgeleide medewerkers zijn werkzaam in de commerciële dienstverlening, in de handel, horeca en iets minder in de niet-commerciële dienstverlening en nog minder in de landbouw, industrie en bouw.

Groningen heeft naar verhouding een groot aantal hoogopgeleiden. Dit heeft te maken met de aanwezigheid van grote kennisinstellingen zoals de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool. Een deel van deze hogeropgeleiden vindt in Groningen een baan, maar het overgrote deel zoekt een baan in de Randstad. Kennis en innovatie zijn steeds belangrijker voor economische ontwikkeling en werkgelegenheid en zijn voor Groningen uitermate belangrijk om op in te blijven zetten. Naar verwachting zal de vraag naar hogeropgeleiden en specialisten verder toenemen.

De relatie tussen het aantal hogeropgeleiden en laagopgeleiden is een veel besproken onderwerp. In de Kadernota arbeidsmarktbeleid (2012-2015): Grensverleggend aan het werk! Met een blik op de regio, hebben we uw raad een aantal inzichten voorgelegd (zie pagina 12). Zo hebben we aangegeven dat het stimuleren van talenten en de kenniseconomie een positieve uitwerking hebben voor laagopgeleiden. Hoger opgeleiden consumeren en creëren een vraag naar voorzieningen waarvan juist lager opgeleiden profiteren (winkel, horeca, schoonmaak). Daarnaast zorgen hoger opgeleiden voor een hogere arbeidsproductiviteit door onder andere kennisoverdracht binnen bedrijven en kennisinstellingen. De onderlinge relatie is zeer actueel. Er zijn meerdere wetenschappelijke onderzoeken die een verband aantonen, maar een wetenschappelijk onderbouwing van hoe het mechanisme precies werkt en op voorhand bepaald wat de opbrengsten zijn, is niet beschikbaar.

Ontwikkeling werkgelegenheid 2012

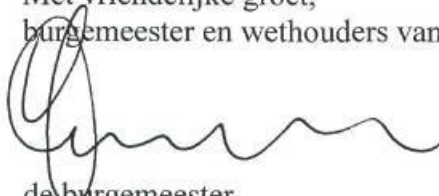
Als laatste informeren we uw raad over de werkgelegenheidsontwikkeling in 2012. De gemeente en de provincie Groningen houden jaarlijks de werkgelegenheidsontwikkeling bij. Deze wordt gemonitord via het vestigingenonderzoek dat wordt uitgevoerd door Onderzoek en Statistiek Groningen. In het onderzoek worden

gevestigde bedrijven en instellingen in de stad en de provincie gevraagd naar de aard van de economische activiteiten en naar de ontwikkeling van het personeelsbestand. De cijfers hebben betrekking op de werkgelegenheidsontwikkeling in de periode 1 april 2011 tot 1 april 2012. De werkgelegenheid is in de stad Groningen met 135.537 arbeidsplaatsen nagenoeg gelijk gebleven. Het aantal vestigingen is in de stad Groningen toegenomen met 3.8 % tot 15.909 bedrijven. In de provincie blijft het aantal arbeidsplaatsen ongeveer gelijk. Het aantal vestigingen in de provincie neemt, in tegenstelling tot de ontwikkeling in de stad wel licht af. In de bijlage is het Vlugschrift werkgelegenheidsontwikkeling 2012 meegestuurd.

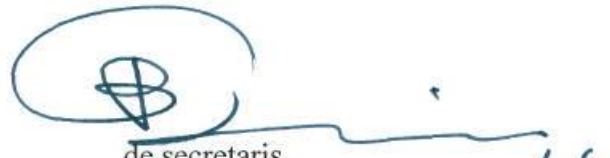
De cijfers schetsen tot 1 april 2012, met een gelijkblijvend aantal arbeidsplaatsen een opvallende ontwikkeling. We hadden verwacht de gevolgen van de crisis nadrukkelijker in de werkgelegenheidscijfers van 2012 terug te zien. Dat is niet het geval geweest. We zien tot april 2012 geen echte groei meer, maar verwachten voor periode daarna en 2013 een duidelijke afname van het aantal arbeidsplaatsen. Dit heeft te maken met de aanhoudende recessie en de gevolgen van de rijksbezuinigingen.

Wij verwachten uw raad hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
dr. J.P. (Peter) Rehwinkel

de secretaris,
drs. M.A. (Maarten) Ruys

L.S

Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat
Gemeenten Groningen en Assen

21 januari 2013

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Onderzoeksaanpak en -verantwoording	4
Resultaten per thema	7
Overall score	21
Bijlagen	25

Inleiding

Naar aanleiding van het landelijke onderzoek 'Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat' is een verdiepingsonderzoek uitgevoerd naar de tevredenheid van ondernemers over het vestigingsklimaat in Groningen en Assen

- Ondernemers zijn van vitaal belang voor de economische ontwikkeling van steden en regio's. Ondernemers genereren werkgelegenheid, innovaties, creativiteit en bepalen mede het imago van stad en regio. Zij dragen actief bij aan de toekomst van stad en regio. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat bindt ondernemers aan de regio. Vrijwel iedere gemeente ontwikkelt daarom haar eigen economisch beleid gericht op het ondernemers- en vestigingsklimaat. Dit uit zich in de aanleg van bedrijventerreinen, verbetering van de arbeidsmarkt en het stimuleren van innovatie. Met citymarketing brengt zij dit onder de aandacht bij ondernemers en worden ondernemers geënthousiasmeerd voor vestiging in de regio.
- Deloitte heeft in maart 2012 de resultaten van de Monitor Tevredenheid Vestigingsklimaat (MTV 2012) gepresenteerd. De MTV 2012 is een landelijke onderzoek (in samenwerking met de Kamer van Koophandel) waarvoor in juli 2011 circa 7.000 ondernemers anoniem gevraagd is naar hun mening over het vestigingsklimaat van de eigen regio op de thema's beschikbaarheid van personeel, bereikbaarheid, werklocaties, quality of life en gemeentelijke dienstverlening. De regio Groningen-Assen is één van de zeventien onderzochte regio's. In de MTV 2012 kreeg de regio Groningen-Assen een waardering van 6,7 van haar ondernemers, waarmee zij een positie in de middenmoot bezet. Leiden scoorde het best met een totaalscore van 7,3 voor het vestigingsklimaat.
- De gemeenten Groningen en Assen wensen een verdiepingsonderzoek voor de eigen gemeenten (hierna: regio Groningen-Assen). Dit verdiepingsonderzoek moet uitgebreider en diepgaander ingaan op dezelfde thema's als in de MTV 2012 en een vergelijking maken met vijf andere regio's. Ook hebben Groningen en Assen behoefte aan inzicht in de verschillen in waardering van het vestigingsklimaat tussen bedrijven van verschillende grootte en uit verschillende branches.
- Namens de gemeenten Groningen en Assen heeft de afdeling Economisch Zaken van de gemeente Groningen Deloitte Real Estate Advisory gevraagd dit verdiepingsonderzoek uit te voeren. De opdracht luidt:
  - *"Breng de tevredenheid in kaart over het vestigingsklimaat in de gemeenten Groningen en Assen aan de hand van de volgende vijf thema's:*
    1. *Beschikbaarheid van personeel;*
    2. *Bereikbaarheid van werklocaties;*
    3. *Aanbod van werklocaties;*
    4. *Quality of life;*
    5. *Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening.*
  - *Voer dit uit middels een enquête onder het bedrijfsleven en een secundaire analyse op de dataset van het Deloitte onderzoek. Breng de verschillen in kaart ten opzichte van de regio's Arnhem-Nijmegen, Breda-Tilburg, Eindhoven, Enschede en Zwolle."*
- Waar mogelijk en relevant wordt onderscheid gemaakt naar omvang van het bedrijf in aantal werknemers, en in de branche waarin het bedrijf actief is en de wijk waarin de ondernemer actief is.

Leeswijzer

- Deze rapportage start met de onderzoeksopbouw- en verantwoording. Hierin wordt het proces, de scope en de respons toegelicht. Vervolgens worden per thema de resultaten gepresenteerd, achtereenvolgens voor personeel, bereikbaarheid, werklocaties, quality of life en de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening. De resultaten zijn vervolgens samengevat in een overall waardering voor het vestigingsklimaat in de regio Groningen-Assen. In de bijlage is de uitgezette enquête opgenomen alsmede een nadere toelichting op proces en planning.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Onderzoeksaanpak en -verantwoording	4
Resultaten per thema	7
Overall score	20
Bijlagen	24

Onderzoeksaanpak en -verantwoording

De aanpak van het onderzoek is afgestemd met de gemeente Groningen en de gemeente Assen

- Deloitte heeft het onderzoek uitgevoerd in samenwerking met de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente Groningen (O&SG). De mate waarin ondernemers tevreden zijn met het vestigingsklimaat is gemeten aan de hand van een enquête onder bedrijven en instellingen gevestigd in de gemeenten Groningen en Assen.
- Het onderzoek is begeleid en uitgevoerd door een werkgroep. Deze werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de afdelingen economische zaken van de gemeenten Groningen en Assen, van Deloitte en van O&SG.
- In overleg met de gemeenten is de regio Groningen-Assen vergeleken met vijf andere regio's in Nederland. Dit zijn de regio's Arnhem-Nijmegen, Breda-Tilburg, Eindhoven, Enschede en Zwolle. Deze regio's zijn door de gemeenten Groningen en Assen gekozen vanwege de relatieve vergelijkbaarheid in omvang en economische structuur. De onderzoeksresultaten voor deze regio's zijn afkomstig uit het landelijke onderzoek MTV 2012. Hoewel het moment van enquêteren verschilt (medio 2011 versus eind 2012) worden de onderzoeksresultaten in grote mate vergelijkbaar geacht.

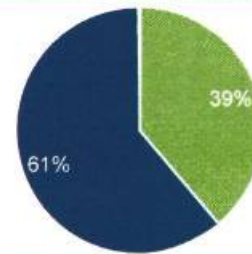

Onderzoeksaanpak en -verantwoording

Circa 81% van de respondenten heeft de enquête na openen ook volledig ingevuld

- O&SG heeft voor de gemeente Groningen gebruik gemaakt van het bedrijvenpanel. Dit panel bestaat uit 1.708 ondernemers die hebben aangegeven online enquêtes te willen invullen. Alle ondernemers van het bedrijvenpanel zijn benaderd voor deze enquête. Het totaal aantal vestigingen in de gemeente Groningen is ongeveer 16.000.
- De gemeente Assen heeft geen bedrijvenpanel. De uitnodiging voor de enquête is verstuurd naar 2.200 ondernemers waarvan het e-mailadres bekend of opgezocht is. Het totaal aantal vestigingen in de gemeente Assen is ongeveer 3.700.
- In totaal zijn 933 ondernemers gestart met vraag 1 van de vragenlijst. Daarvan hebben 758 ondernemers de enquête daadwerkelijk volledig ingevuld.
- De totale respons is 19%. Voor Groningen geldt een respons van 27% en voor Assen een respons van 13%. Van de respondenten die de volledige enquête hebben ingevuld komen er 463 uit Groningen (61%) en 295 uit Assen (39%). Dit verschil wordt verklaard door het verschil in aandeel in de totale onderzoekspopulatie.
- Het grootste deel van de respondenten is werkzaam in de commerciële dienstverlening (41%), 11% is werkzaam in de industrie, bouw en landbouw.
- Bijna de helft (48%) van de van de respondenten heeft een eenmanszaak. Een kwart van de respondenten werkt in een klein bedrijf en 10% in een middelgroot bedrijf. 2% is werkzaam in een bedrijf met meer dan 100 werkzame personen.
- De resultaten van de analyse worden weergegeven voor de gemeenten Groningen en Assen apart en voor de regio als geheel. De resultaten voor de regio Groningen-Assen zijn bepaald op basis van het rekenkundig gemiddelde van alle respondenten. Hierin is geen rekening gehouden met de omvang van de gemeente.

Respondenten (volledige enquête ingevuld)

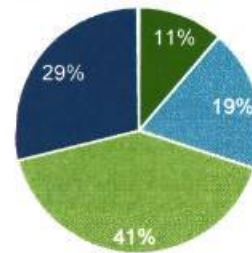

- Groningen
- Assen

Totale respons:

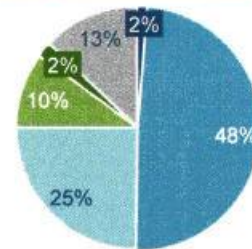
- Groningen 27% (463 van de 1.708)
- Assen 13% (295 van de 2.200)
- Totaal 19% (758 van de 3.908)**

Respondenten naar branche (%)

- Industrie, bouw en landbouw
- Handel en Horeca
- Commerciële dienstverlening
- Niet commerciële dienstverlening

Respondenten naar grootte bedrijf (%)

- Geen werkzame personen*
- Eenmanszaak, ZZP, freelance
- Klein (2-10 wzp)
- Middel (11-99 wzp)
- Groot (+100 wzp)
- Onbekend

*Organisaties die geen betaald personeel hebben (vrijwilligers van bijvoorbeeld een bibliotheek, nevenvestigingen waarbij het personeel geteld is op een andere locatie, vestigingen waarbij de eigenaar '0' invult bij het personeel (dient zichzelf wel mee te tellen), of vestiging met (nog) geen inkomsten).

Inhoudsopgave

Inleiding 2

Onderzoeksaanpak en -verantwoording 4

Resultaten per thema 7

- Personeel
- Bereikbaarheid
- Werklocaties
- Quality of life
- Gemeentelijke dienstverlening

Overall score 20

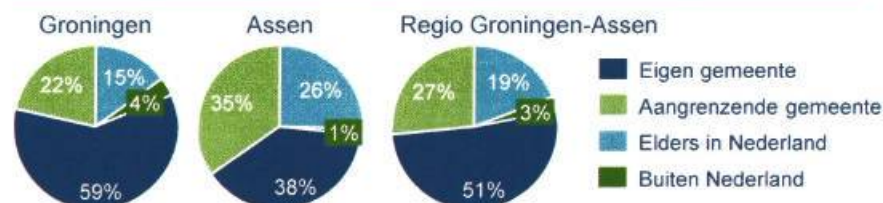
Bijlagen 24

1. Personeel: waar vinden ondernemers hun personeel?

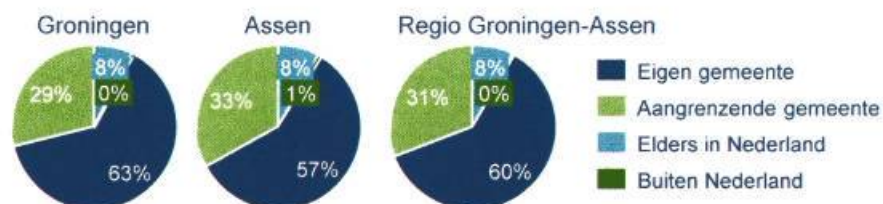
Ondernemers vinden personeel vooral in de regio, hoogopgeleid personeel wordt soms buiten de regio gevonden

- Uit onderzoek van de gemeente Groningen in 2012 bleek dat 5,9% van de ondervraagden (een) vacature(s) uit had staan. In onderhavig onderzoek is gevraagd naar het opleidingsniveau dat gezocht wordt (ongeacht of er ook concreet gezocht wordt naar personeel). Het grootste deel van de ondernemers in Groningen en Assen geeft aan op zoek te zijn naar hoogopgeleid en middelbaar opgeleid personeel. Ondernemers zijn beperkt op zoek naar laagopgeleid personeel.
- Ondernemers in Groningen vinden hoogopgeleid personeel vooral in de eigen regio. In Assen zoeken ondernemers dit type personeel meer buiten de eigen gemeente. Dat heeft mogelijk te maken met de aanwezigheid van de Rijksuniversiteit Groningen en de centrumfunctie die Groningen vervult voor Noord Nederland.
- Vooral laagopgeleid personeel wordt gevonden in de eigen gemeente. Circa tweederde van de ondernemers in de regio vindt laagopgeleid personeel binnen de eigen gemeente.
- Ondernemers vinden nauwelijks personeel in het buitenland, ongeacht het gewenste opleidingsniveau.

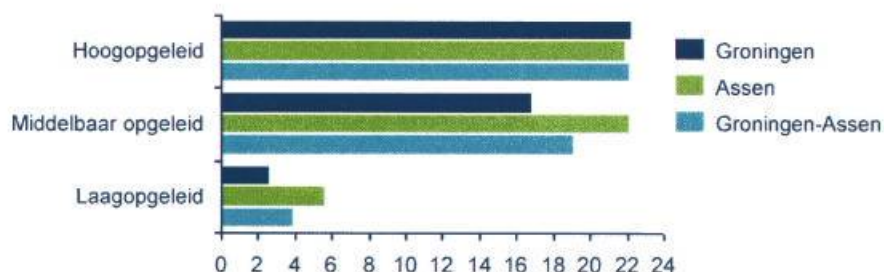
Waar vinden ondernemers hoogopgeleid personeel? (%)

Waar vinden ondernemers middelbaar opgeleid personeel? (%)

Gezocht opleidingsniveau van medewerkers (%)

Waar vinden ondernemers laagopgeleid personeel? (%)

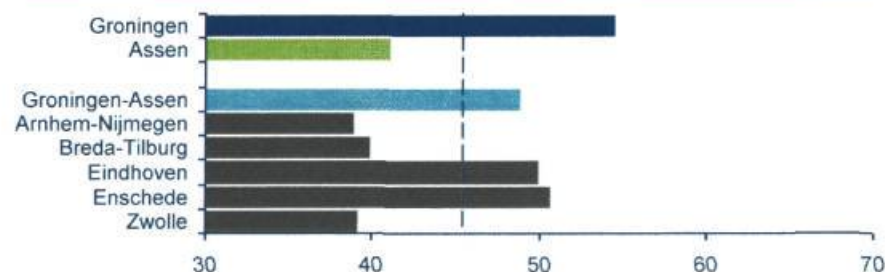

1. Personeel: beschikbaarheid en motivatie van personeel

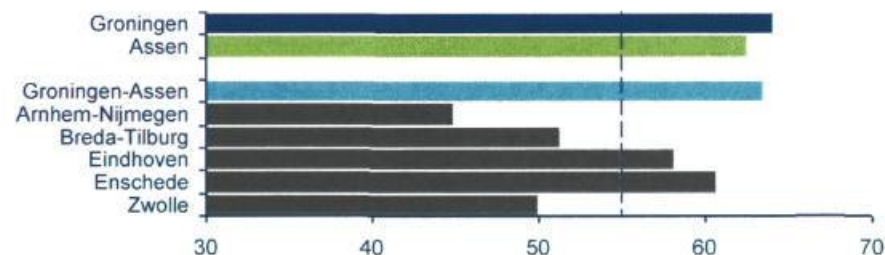
Ondernemers in Groningen en Assen zijn tevreden met de motivatie van personeel, de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel in de regio wordt verschillend gewaardeerd

- Ondernemers is gevraagd aan te geven in welke mate zij tevreden zijn over de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel. In totaal is circa 49% van de ondernemers in de regio Groningen-Assen tevreden over de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel.
- Van de ondernemers in Groningen is 55% tevreden met de beschikbaarheid van personeel; in Assen is dit 41%. Het verschil tussen Groningen en Assen is opvallend, maar kan mogelijk worden verklaard door de aanwezigheid van hoger onderwijs in Groningen.
- Ondernemers in Groningen en Assen verschillen nauwelijks in de tevredenheid over de motivatie en instelling van medewerkers. Circa 63% is tenminste tevreden over de motivatie en instelling. De tevredenheid over motivatie en instelling is bovendien groter dan in de andere regio's. Met name de tevredenheid in de regio Arnhem-Nijmegen is opvallend laag ten opzichte van de andere regio's.
- Vacatures die lastig zijn in te vullen betreffen volgens ondernemers voornamelijk technische functies. In de categorie 'andere functies' valt op dat ondernemers vaak aangeven moeite te ondervinden bij het vinden van 'verkoopmedewerkers'.

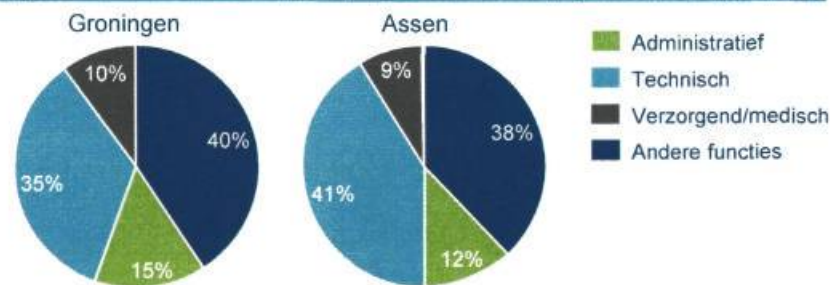
Tevredenheid over de beschikbaarheid van personeel (%*)

Tevredenheid over motivatie en instelling van medewerkers (%)

Functies die moeilijk in zijn te vullen in Groningen-Assen (%)

N.B.: De stippellijn in de figuren toont het rekenkundig gemiddelde van de geanalyseerde regio's.

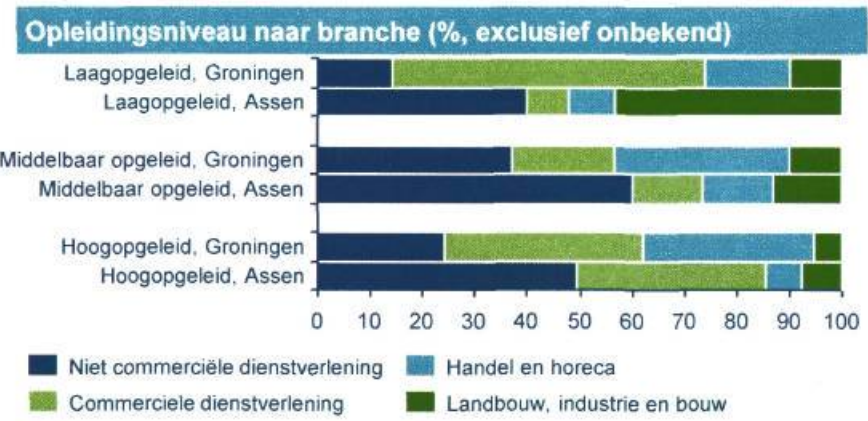
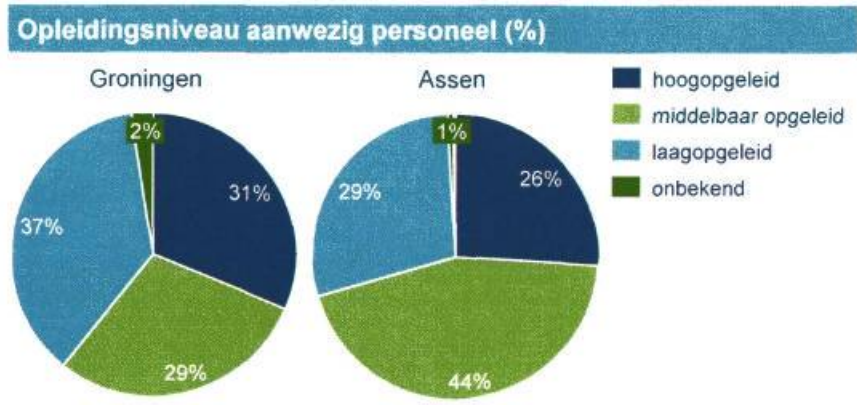
* Het weergegeven percentage betreft ondernemers die tevreden of zeer tevreden zijn.

1. Personeel: opleidingsniveau onderverdeeld naar branches

In Groningen werkt 60% van het laagopgeleide personeel in de commerciële dienstverlening. In Assen werkt het laagopgeleide personeel voornamelijk in de niet commerciële dienstverlening, landbouw, industrie en bouw

- Ondernemers is gevraagd naar het opleidingsniveau van hun werknemers. In Groningen is er relatief meer laagopgeleid personeel in dienst dan in Assen, respectievelijk 37% en 29%. Het aanwezige personeel in Assen is voor 44% middelbaar opgeleid, ten opzichte van 29% in Groningen.
- Van het middelbaar opgeleide personeel in Assen werkt 60% in de niet commerciële dienstverlening; in de gemeente Groningen is dit 37%.
- Daarentegen werkt in de gemeente Assen slechts een beperkt aandeel werknemers in de handel en horeca. Laagopgeleid personeel in de gemeente Assen is met name werkzaam in de landbouw, industrie en bouw (43%) en de niet commerciële dienstverlening (40%). In de gemeente Groningen is het laagopgeleide personeel vooral werkzaam in de commerciële dienstverlening (60%) en veel minder in de landbouw, industrie en landbouw (10%) en de niet commerciële dienstverlening (14%).
- Deze verschillen vallen grotendeels te verklaren uit de (commerciële) centrumfunctie van Groningen anderzijds.
- Van de hoogopgeleide werknemers werkt slechts een klein gedeelte in de landbouw, industrie of bouw.
- In Groningen werkt circa een derde van het middelbaar opgeleide personeel en een derde van het hoger opgeleide personeel in de handel of horeca. Dit hoge aandeel valt grotendeels te verklaren uit het hoge aandeel horecagelegenheden in Groningen en het relatief grote aantal studenten dat daar werkzaam is.
- Daarentegen werkt in de gemeente Assen slechts een beperkt aandeel werknemers in de handel en horeca. Laagopgeleid personeel in de gemeente Assen is met name werkzaam in de landbouw, industrie en bouw (43%) en de niet commerciële dienstverlening (40%). In de gemeente Groningen is het laagopgeleide personeel vooral werkzaam in de commerciële dienstverlening (60%) en veel minder in de landbouw, industrie en landbouw (10%) en de niet commerciële dienstverlening (14%). Deze verschillen vallen grotendeels te verklaren uit de (commerciële) centrumfunctie van Groningen anderzijds.

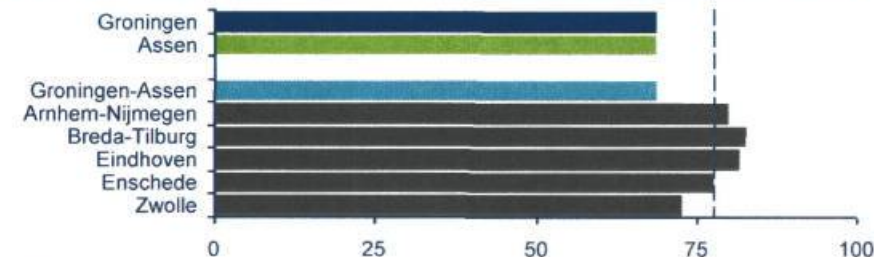

2. Bereikbaarheid: algemeen

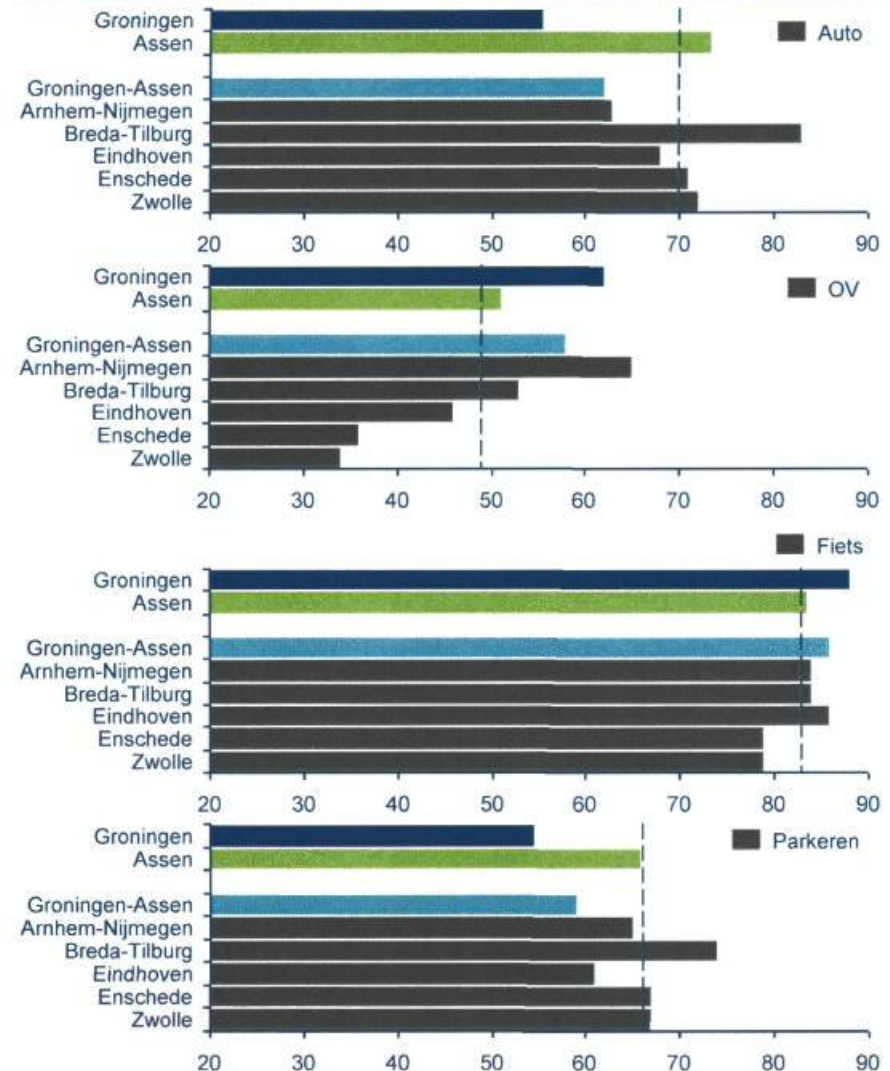
Van de ondernemers in de regio Groningen-Assen is 69% tevreden over de bereikbaarheid. Over de bereikbaarheid met het OV en per fiets is men bovengemiddeld tevreden

- Ondernemers in de regio Groningen-Assen zijn minder tevreden over de bereikbaarheid dan ondernemers in andere regio's.
- Het meest tevreden zijn ondernemers in de regio Groningen-Assen over de bereikbaarheid per fiets. In totaal is 86% van de ondernemers hierover tevreden. Ook in andere regio's zijn ondernemers het meest tevreden over de bereikbaarheid met de fiets. Het verschil met de overige regio's is bovendien marginaal.
- In vergelijking met de tevredenheid met andere modaliteiten zijn de verschillen wel groot. Met de auto en OV is circa 60% van de ondernemers tevreden.
- De regio Groningen-Assen scoort op bereikbaarheid met de auto het slechts van de geanalyseerde regio's. Dit wordt veroorzaakt door een lage tevredenheid onder Groningse ondernemers. Ondernemers in de regio Breda-Tilburg zijn het meest tevreden over de bereikbaarheid met de auto. Ook de parkeermogelijkheden worden het minst gewaardeerd door ondernemers in Groningen-Assen. Het verschil met andere regio's is echter beperkt.
- Ondernemers zijn wel relatief tevreden met het OV. Alleen in de regio Arnhem-Nijmegen zijn ondernemers meer tevreden. De aanwezigheid van luchthaven Groningen/Eelde biedt volgens ondernemers weinig meerwaarde. Slechts 36% is tevreden over de bereikbaarheid via de lucht.

Score voor de totale bereikbaarheid (% tevreden)

Tevredenheid over de bereikbaarheid per modaliteit (% tevreden)

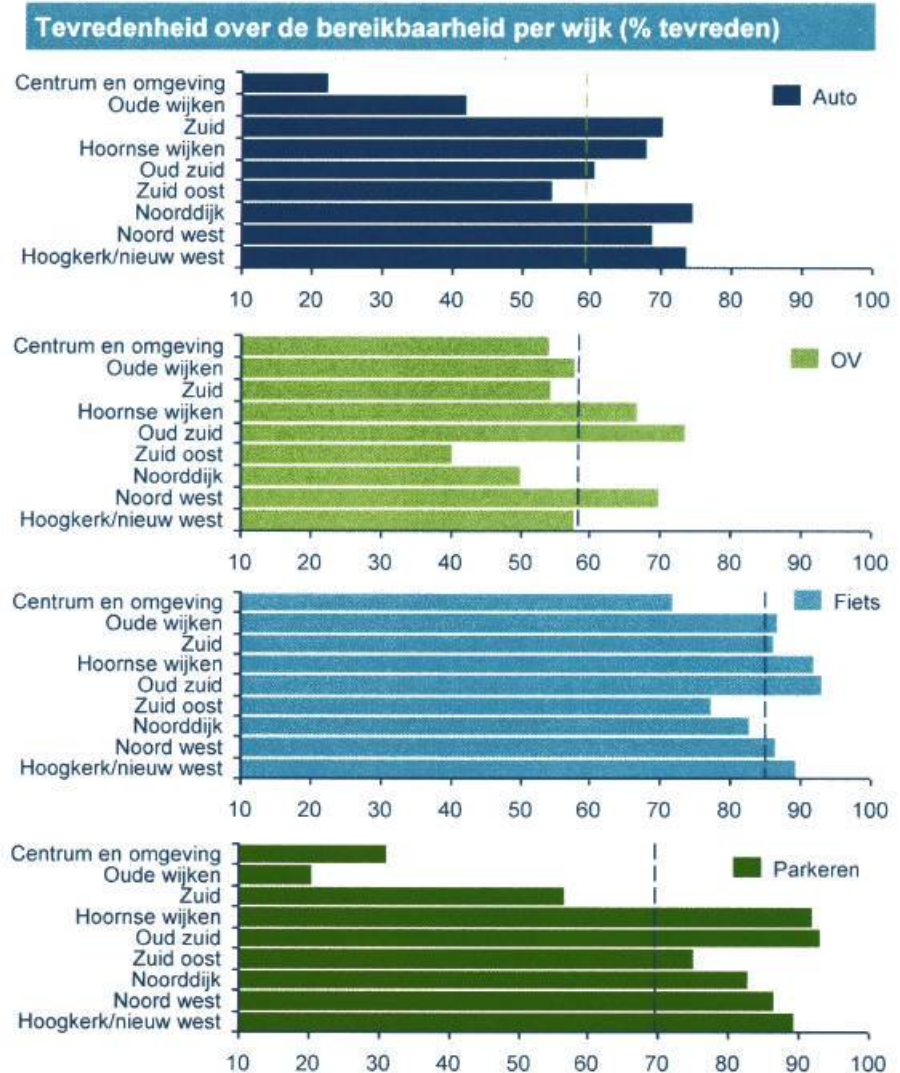

2. Bereikbaarheid van Groningen: auto, ov, fiets en parkeren

Groningse ondernemers zijn vooral tevreden over bereikbaarheid met de fiets, ondernemers vinden het centrum beperkt bereikbaar met de auto en ervaren problemen met parkeren

- Ingezoomd op ondernemers in Groningen blijkt dat de bereikbaarheid met de fiets het hoogst wordt gewaardeerd. In veel wijken is meer dan 85% van de ondernemers tevreden over de bereikbaarheid per fiets. Uitzondering hierop is met name het centrum en omgeving en in mindere mate Zuid oost en Noorddijk.
- De tevredenheid over de bereikbaarheid per auto verschilt sterk tussen de wijken. De wijken Zuid, Hoornse wijken, Noorddijk, Noord west en Hoogkerk/nieuw west scoren hier goed met een tevredenheid van circa 70%. In het centrum (22%) en de Oude wijken (42%) is de tevredenheid een stuk lager.
- Dat ondernemers minder tevreden zijn over parkeermogelijkheden in het centrum en Oude Wijken in Groningen dan in andere wijken is niet verwonderlijk. Dit omdat parkeren in de centra van vrijwel alle (middel-) grote steden in Nederland een onderkend probleem is. Daarnaast is er in deze wijken ook (deels) sprake van betaald parkeren. Dit lijkt echt beperkt een verklaring te zijn aangezien in Oud zuid ook (deels) sprake is van betaald parkeren en men hier juist het meest tevreden is over de parkeermogelijkheden.
- Opvallend is wel dat ondernemers in het centrum niet bovengemiddeld tevreden zijn met de bereikbaarheid van het OV. In zijn algemeenheid wordt verwacht dat de centra van steden juist per openbaar vervoer goed zijn te bereiken, zeker wanneer de bereikbaarheid met de auto en de mogelijkheid tot parkeren tot geringe tevredenheid leidt. De wijken Oud zuid, Hoornse wijken en Noord west scoren ruim boven gemiddeld. De wijken Zuid oost en Noorddijk onder gemiddeld.
- Uit nadere analyse blijkt dat de tevredenheid over de totale bereikbaarheid het grootst is in de wijken Oud Zuid en Hoornse Wijken. In het Centrum en omgeving, Oude wijken en Zuid oost zijn ondernemers het minst tevreden over de bereikbaarheid.

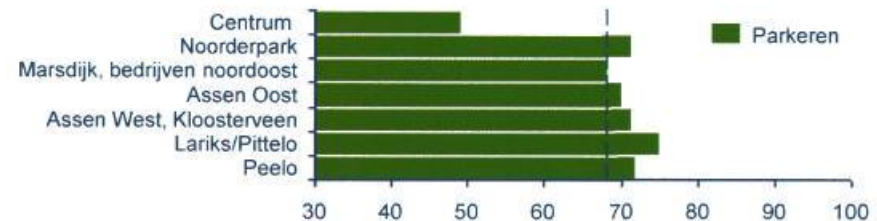
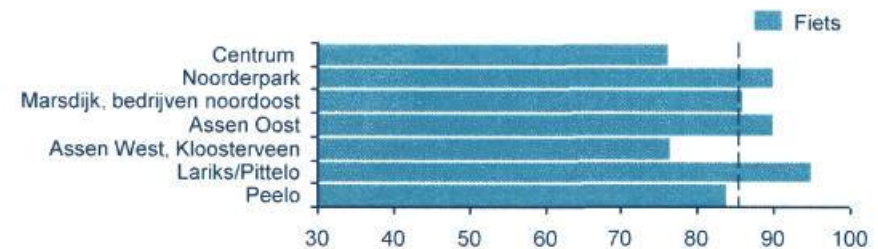
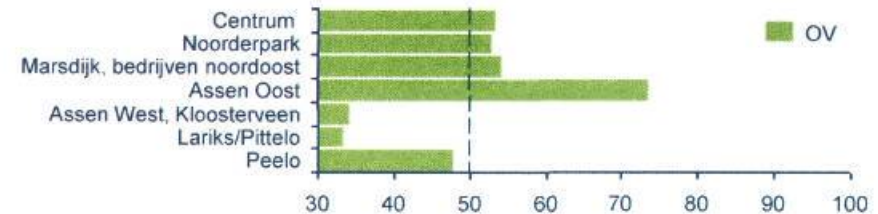
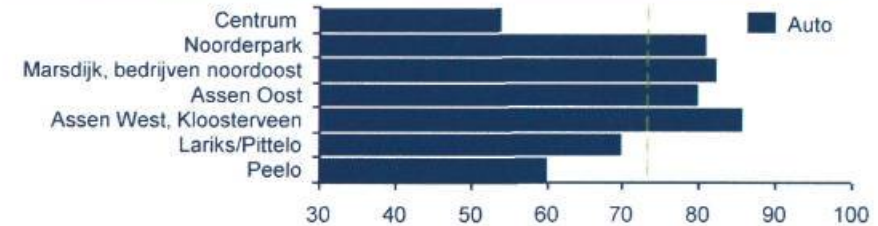

2. Bereikbaarheid van Assen: auto, ov, fiets en parkeren

De bereikbaarheid met de fiets wordt het best gewaardeerd door ondernemers, over bereikbaarheid met de auto zijn ondernemers meer tevreden dan over bereikbaarheid met het OV

- Ingezoomd op Assen dan blijkt dat ook hier ondernemers het meest tevreden zijn over de bereikbaarheid met de fiets. In alle wijken is minimaal 75% van de ondernemers tevreden. In de wijken Centrum en Assen west/Kloosterveen zijn ondernemers hierover minder tevreden dan in andere wijken.
- In de wijken Centrum en Peelo zijn ondernemers het minst tevreden over de bereikbaarheid met de auto, respectievelijk 54% en 60%. In de wijk Assen West/Kloosterveen zijn ondernemers het meest tevreden met de bereikbaarheid per auto, dit leidt tot een score van 86%.
- In Assen Oost zijn ondernemers het meest tevreden over de bereikbaar met het openbaar vervoer, 74% van de respondenten is hierover tevreden. Dit wordt verklaard door de nabijheid van het centraal station. In de wijk Lariks/Pittelo is men het minst tevreden over de bereikbaarheid per openbaar vervoer, 33% geeft aan hierover tevreden te zijn. Gemiddeld is ongeveer de helft van de ondernemers tevreden met de bereikbaarheid met het OV.
- Parkeren wordt met name in het centrum van Assen als een probleem ervaren door ondernemers. Slechts de helft van de ondernemers is hierover tevreden, terwijl dit percentage in de andere wijken beduidend hoger is.
- Uit nadere analyse blijkt dat de tevredenheid over de totale bereikbaarheid het grootst is in de wijken Noorderpark, Assen Oost en Assen West/Kloosterveen. Het minst tevreden over de totale bereikbaarheid zijn ondernemers in het Centrum en in de wijk Peelo.

Tevredenheid over de bereikbaarheid per wijk (% tevreden)

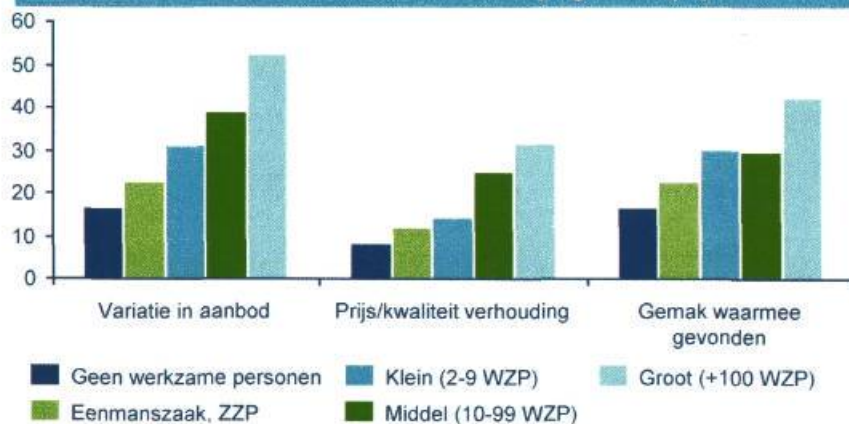

3. Aanbod van werklocaties: variatie, prijs/kwaliteit en vindbaarheid

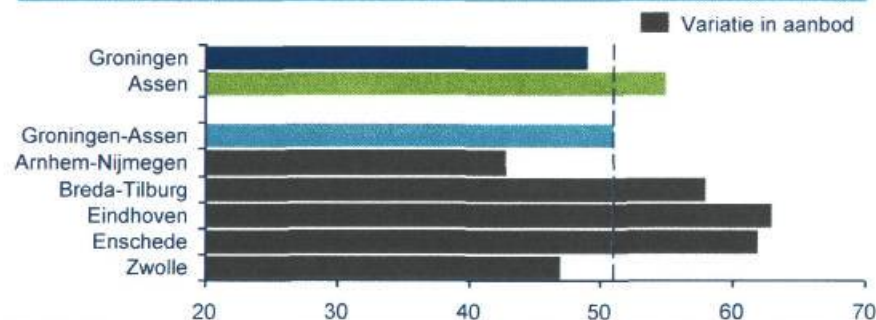
De tevredenheid van ondernemers in de regio Groningen-Assen wijkt beperkt af van de andere regio's, vooral over de prijs/kwaliteitverhouding zijn ondernemers weinig tevreden

- Ondernemers in de regio Groningen-Assen zijn over het algemeen tevreden over de variëteit in het aanbod van werklocaties. In Assen zijn ondernemers net iets meer tevreden dan in Groningen. Opvallend is daarnaast dat naarmate de ondernemer uit de regio Groningen-Assen meer werknemers heeft, hij of zij meer tevreden is met de variatie, de prijs/kwaliteitverhouding en het gemak waarmee werklocaties worden gevonden.
- Circa 50% van de ondernemers is tevreden met de variatie in het aanbod van werklocaties. De regio Groningen-Assen verschilt daarin beperkt van andere regio's.
- Net als in Eindhoven, Enschede, Zwolle en Arnhem-Nijmegen zijn ondernemers in Assen-Groningen niet erg tevreden over de prijs/kwaliteitverhouding van het aanbod van werklocaties. Slechts 27% van de ondernemers is hierover tevreden. De regio Breda-Tilburg scoort op dit onderdeel opvallend beter met een tevredenheid van 41%.
- In de regio Assen-Groningen is meer dan de helft van de respondenten tevreden over het gemak waarmee een werklocatie is gevonden. Ook hierin scoort de regio gemiddeld.

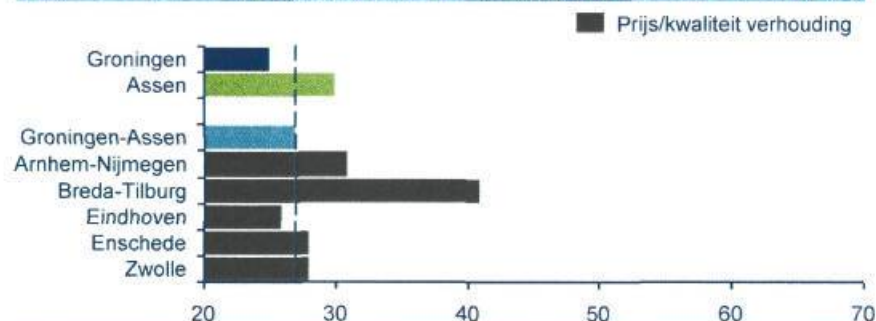
Tevredenheid met werklocatie naar bedrijfsgrootte (%)

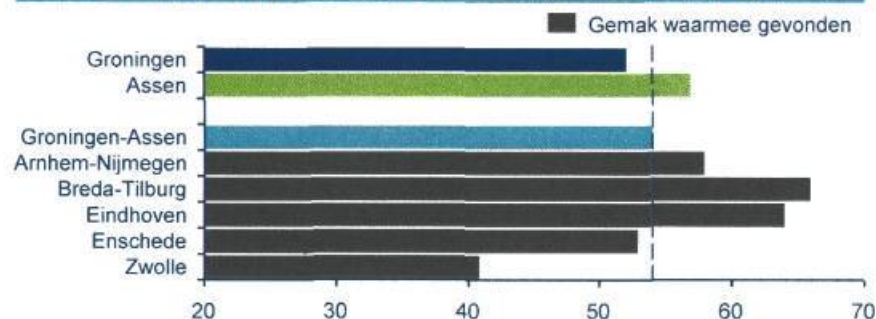
Tevredenheid met variatie in aanbod van werklocaties (%)

Tevredenheid met prijs/kwaliteitverhouding van werklocaties (%)

Tevredenheid over gemak van vinden van werklocatie (%)

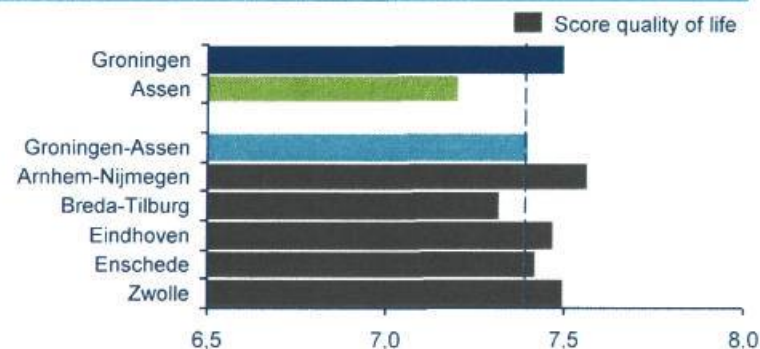

4. Quality of life: per regio en per wijk

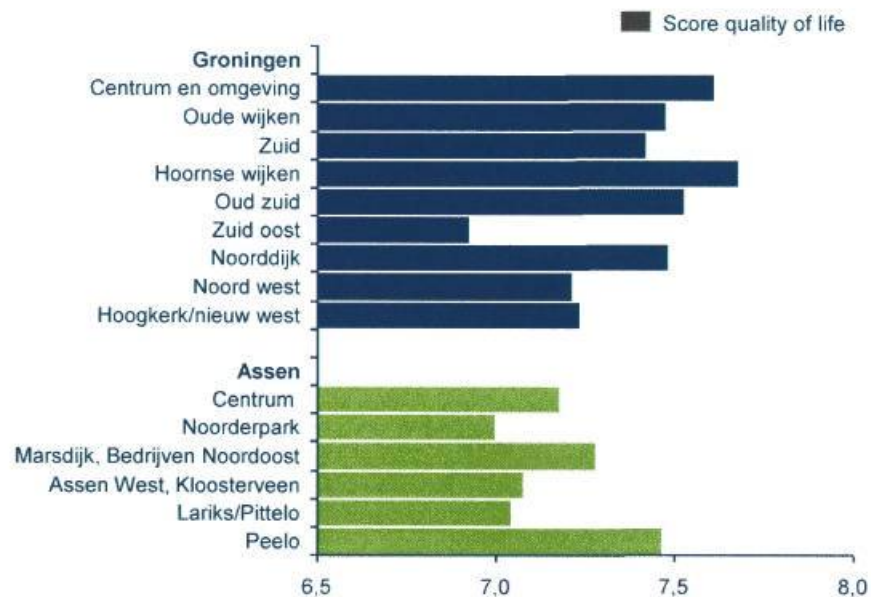
Ondernemers in de regio Groningen-Assen geven de quality of life een 7,4 maar de scores verschillen per wijk

- De quality of life is de kwaliteit van de woon- en werkomgeving in de regio. Ondernemers zijn relatief eenduidig in de beoordeling van de quality of life, de verschillen tussen de regio's zijn namelijk klein. De waardering gegeven door de ondernemers liggen voor alle regio's tussen 7,2 en 7,6, op een schaal van 0 tot 10. De score van de regio Groningen-Assen ligt hier precies tussenin.
- De gemeente Groningen scoort met een 7,5 iets beter dan de gemeente Assen. Daar beoordelen ondernemers de quality of life met een 7,2.
- De score die ondernemers geven aan de quality of life verschillen per wijk. In Groningen zijn ondernemers in het Centrum en Hoornse Wijken het meest positief. In Assen zijn ondernemers in de wijk Peelo het meest positief van alle wijken met een beoordeling van 7,5.
- Wijken die volgens ondernemers een lagere score krijgen op quality of life zijn Zuidoost, Noord west en Hoogkerk/nieuw west in Groningen en Noorderpark en Lariks/Pittelo, Noorderpark en Assen West/Kloosterveen in Assen.

Score op het thema quality of life per regio (0-10)

Score op het thema quality of life per wijk (0-10)

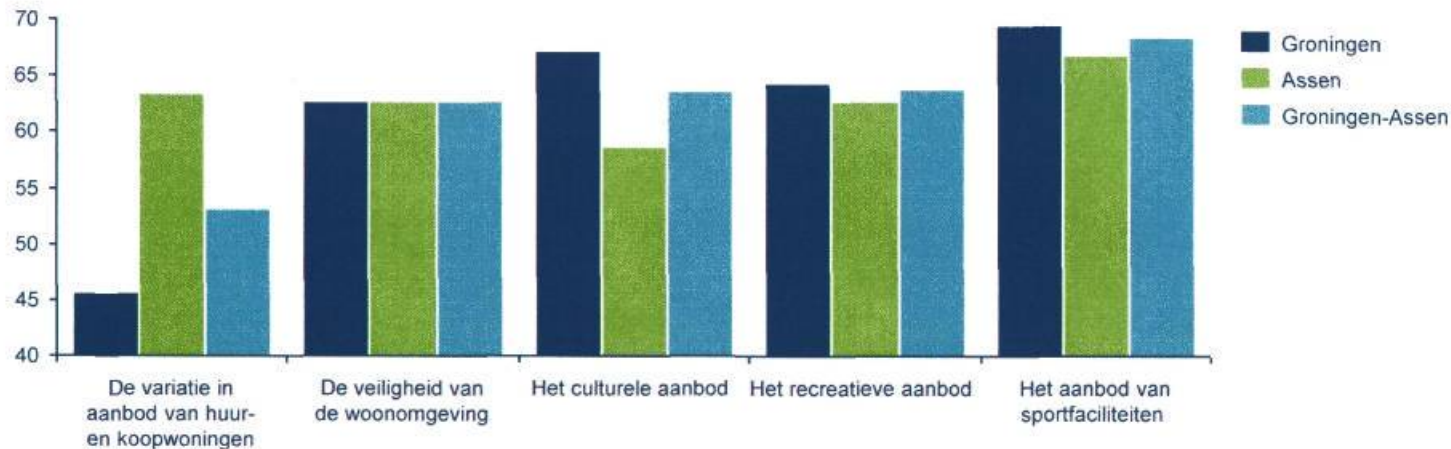

4. Quality of life: onderliggende factoren

Ondernemers in Groningen en Assen zijn tevreden met het culturele en recreatieve aanbod, alsmede met sportfaciliteiten, de variatie in aanbod van woningen behoeft volgens Groningse ondernemers verbetering

- De quality of life kan worden ontleed in verschillende factoren. Voorbeelden hiervan zijn de kwaliteit en variëteit van beschikbare woningen, veiligheid van de woonomgeving, het culturele en recreatieve aanbod en de aangeboden sportfaciliteiten. Ondernemers is gevraagd naar de mate waarin zij tevreden zijn met bovenstaande factoren.
- Het meest in het oog springend is de relatief beperkte tevredenheid van ondernemers met de variatie in het aanbod van woningen in Groningen. Slechts 45% is hierover tevreden, ten opzichte van bijna 65% in Assen. Dit wordt nog eens bevestigd doordat circa 25% van de ondernemers in Groningen zelfs aangeeft ontevreden te zijn over de variatie in het aanbod van woningen.
- Ongeveer 65% van de ondernemers is tevreden over de veiligheid van de woonomgeving. Slechts een zeer beperkt aandeel van de ondernemers is hierover ontevreden.
- Over het culturele en recreatieve aanbod en de sportfaciliteiten is minimaal 60% van de ondernemers tevreden. Over het algemeen zijn ondernemers in Groningen iets positiever dan ondernemers in Assen. Dat het culturele aanbod in Groningen tot meer tevredenheid stemt dan hetzelfde aanbod in Assen is niet verrassend. Groningen heeft als grootste stad in het noorden van Nederland in kwantiteit meer te bieden op cultureel gebied dan Assen.

Tevredenheid van ondernemers met factoren die invloed hebben op de quality of life (%)

5. Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening: tevredenheid

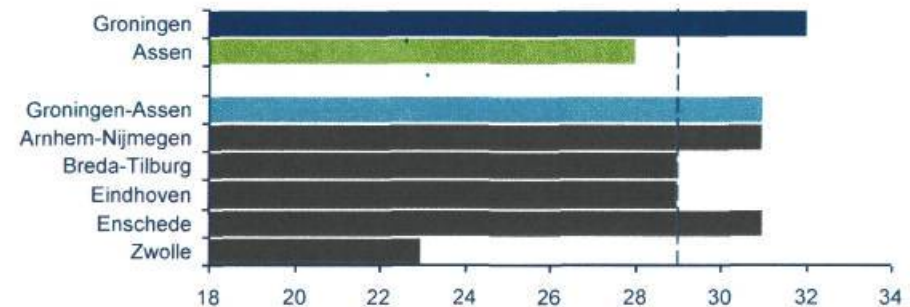
In de regio Groningen-Assen zijn ondernemers relatief tevreden over de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening, meer ondernemers zien bovendien een verbetering van de dienstverlening dan een verslechtering

- Als de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening door ondernemers* als zeer prettig wordt ervaren, dan is dit een pluspunt voor het vestigingsklimaat. Echter, bij te hoge regeldruk, bureaucratie of trage besluitvorming kan dit ook een bron van ergernis vormen. Het is daarom voor een gemeente van belang dat de dienstverlening een visitekaartje is voor de gemeente richting zowel nieuwe als gevestigde ondernemers en bedrijven.
- De waardering van de gemeentelijke dienstverlening in de regio Groningen-Assen komt overeen met andere regio's. Net als in Enschede en Arnhem-Nijmegen is 31% van de ondernemers tevreden gestemd. In Zwolle is de tevredenheid opvallend laag, met een percentage van slechts 23%.
- In de vergelijking tussen Groningen en Assen valt op dat ondernemers in Groningen iets positiever zijn over de gemeentelijke dienstverlening dan ondernemers in Assen.
- Ondernemers is ook gevraagd hoe de gemeentelijke dienstverlening wordt beoordeeld ten opzichte van vijf jaar geleden. Het overgrote deel vindt dat de dienstverlening niet is veranderd in deze periode. Dit geldt zowel voor Groningen (61%) als Assen (70%). Positief is dat er ook een behoorlijk aandeel respondenten vindt dat de dienstverlening ten opzichte van vijf jaar geleden is verbeterd. In Assen is dit percentage 15% en in Groningen zelfs 22%. Het percentage dat een verbetering ervaart is bovendien groter dan het percentage dat een verslechtering ervaart.

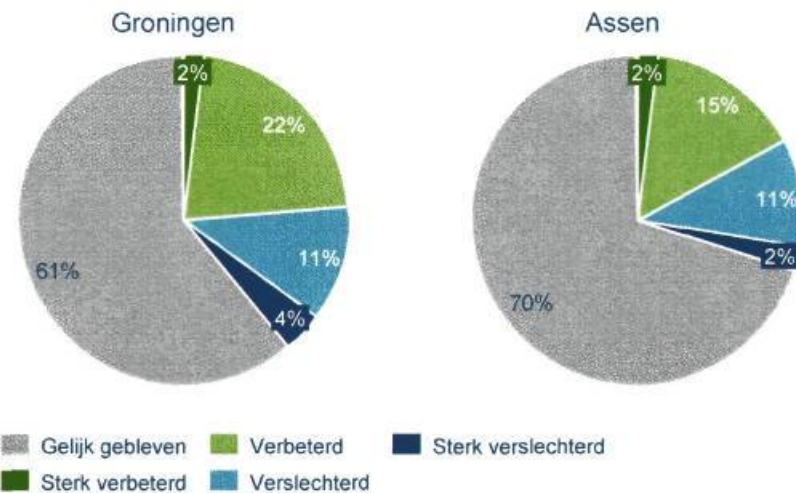
N.B.: De wijze waarop ondernemers in aanraking komen met de gemeente kan verschillen. Kleine ondernemers zullen voornamelijk te maken hebben met de balie terwijl ondernemers van grote bedrijven meer te maken hebben met accountmanagers van de gemeente.

* De kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening is niet nader gedefinieerd.

Tevredenheid over gemeentelijke dienstverlening* (% tevreden)

Beoordeling gemeentelijke dienstverlening t.o.v. vijf jaar geleden

5. Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening: tevredenheid

De afhandelingsnelheid van de gemeenten Groningen en Assen is een aandachtspunt voor het verbeteren van de gemeentelijke dienstverlening

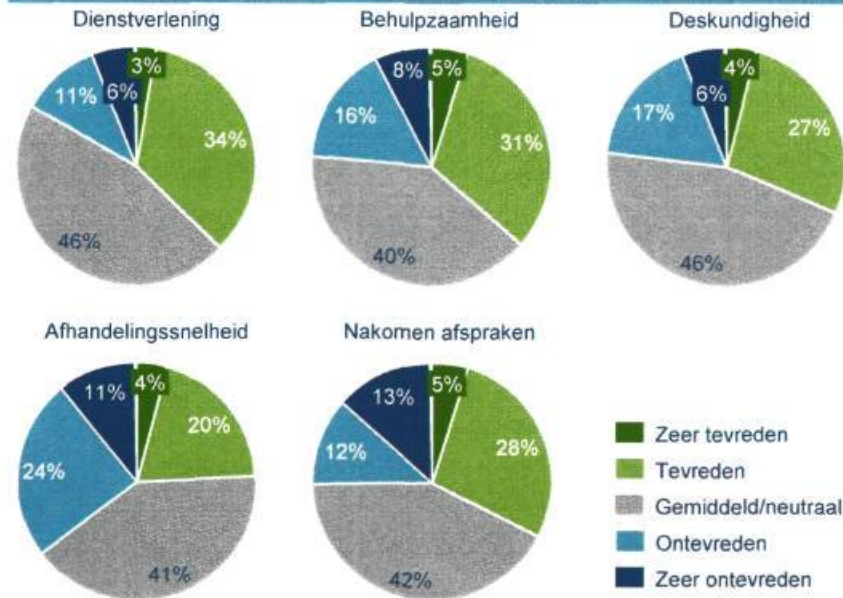
Groningen

- In 40 tot 50% van alle gevallen beoordelen ondernemers de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening als gemiddeld of neutraal. Dit is ook bij alle gevraagde onderwerpen de grootste categorie.
- In de gemeente Groningen zijn ondernemers met name tevreden over de dienstverlening en de behulpzaamheid van de gemeente.
- Ontevreden zijn ondernemers met name over de afhandelingsnelheid van de gemeente en in mindere mate over het nakomen van afspraken van de gemeente.

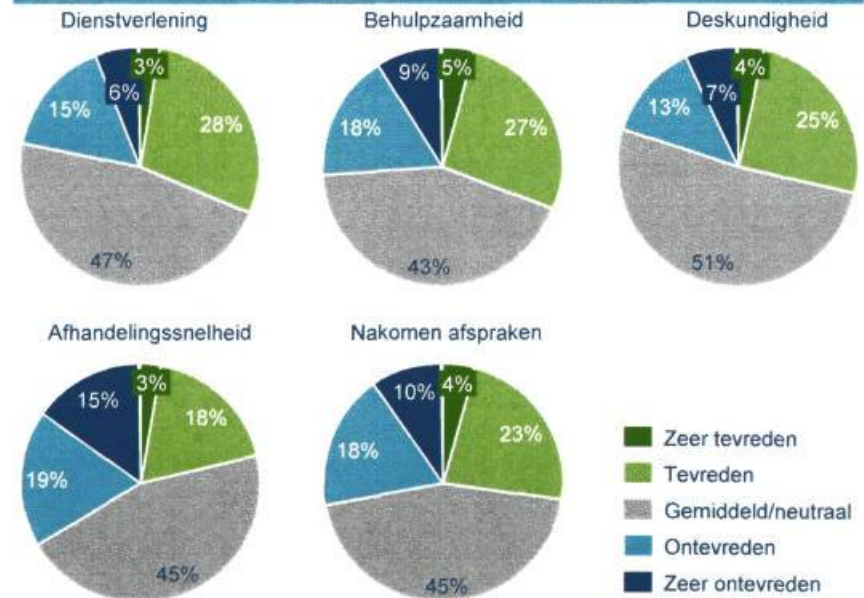
Assen

- In Assen is ongeveer een derde van de ondernemers tevreden over zowel de dienstverlening, de behulpzaamheid, de deskundigheid als het nakomen van afspraken.
- Ontevreden zijn ondernemers met name over de afhandelingsnelheid door de gemeente. 15% van de ondernemers is hierover zelfs zeer ontevreden. Over het nakomen van afspraken is 28% van de ondernemers ontevreden.
- Een breed landelijk beeld is dat ondernemers in het algemeen niet erg tevreden zijn over de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening. De regio Groningen-Assen verschilt daarin niet van andere regio's.

Groningen (% tevreden)

Assen (% tevreden)

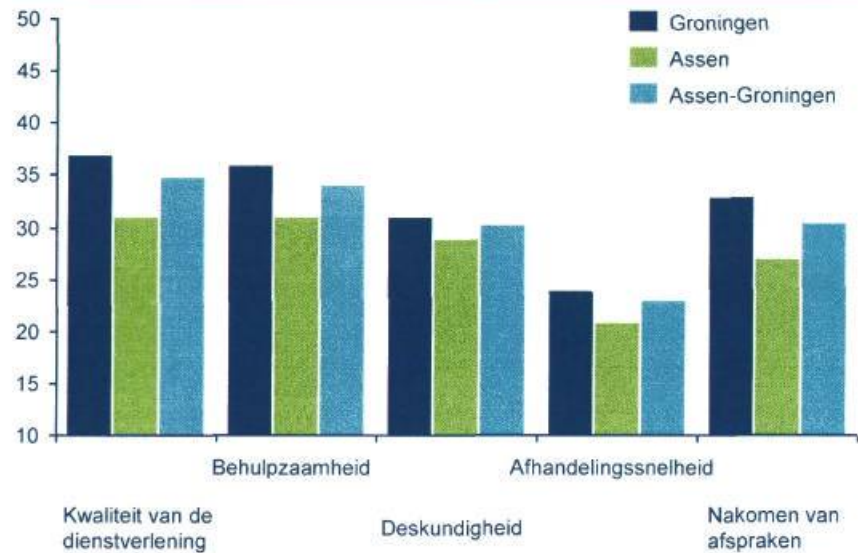

5. Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening: specifiek en per branche

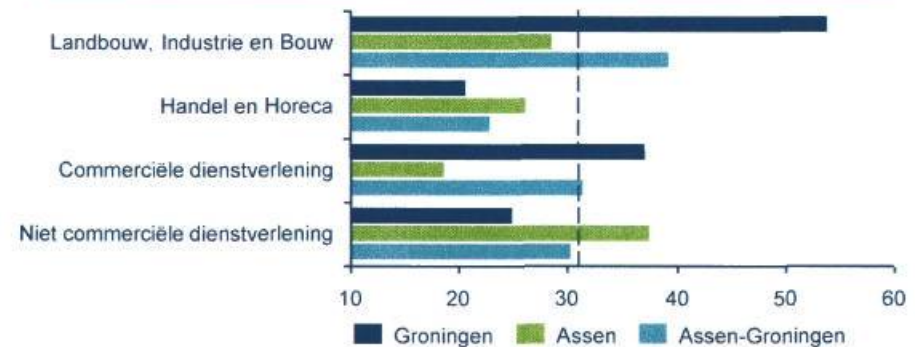
Ondernemers zijn het meest tevreden over de kwaliteit van dienstverlening en behulpzaamheid, minder tevreden zijn zij over de afhandelingssnelheid

- Indien specifiek wordt gekeken naar de beoordeling van een aantal onderdelen van de gemeentelijke dienstverlening, dan wordt duidelijk dat de verschillen tussen Groningen en Assen niet heel groot zijn. Toch beoordelen ondernemers de gemeentelijke dienstverlening in Groningen op alle geanalyseerde onderwerpen beter dan ondernemers in Assen.
- Ondernemers zijn het meest tevreden over de behulpzaamheid en kwaliteit van de dienstverlening.
- Ondernemers zijn in beide steden het minst tevreden over de afhandelingssnelheid. Opvallend is dat in beide gemeenten circa 20% van de ondernemers hierover ontevreden of zeer ontevreden is.
- Ook het nakomen van afspraken is in beide gemeenten een belangrijk punt van aandacht.
- Verschillen worden zichtbaar als de tevredenheid over het nakomen van afspraken wordt uitgesplitst naar branche:
  - In de landbouw, industrie en bouw is in Assen 29% van de ondernemers tevreden over het nakomen van afspraken terwijl dit percentage in Groningen op 54% ligt.
  - Wat het nakomen van afspraken betreft zijn ondernemers in de niet commerciële dienstverlening in Assen (38%) meer tevreden dan ondernemers in dezelfde branche in Groningen (25%).
  - Ook in de handel en horeca zijn ondernemers in Assen meer tevreden dan ondernemers in Groningen, respectievelijk 26% ten opzichte van 21%.
  - De branche handel en horeca wordt voornamelijk vertegenwoordigd door ondernemers uit de handel. In Groningen betreft dit 79% en in Assen 89%.

Tevredenheid over gemeentelijke dienstverlening (%)

Tevredenheid over het nakomen van afspraken naar branche (%)

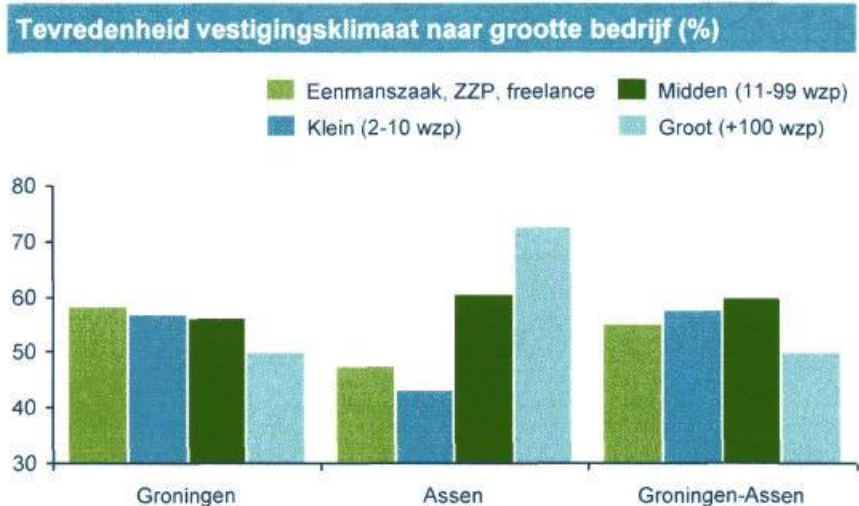
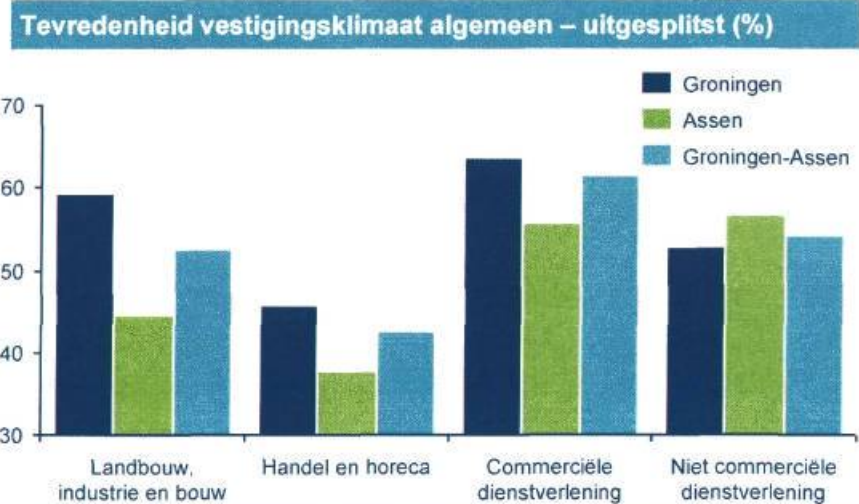
Inhoudsopgave

Inleiding	2
Onderzoeksaanpak en -verantwoording	4
Resultaten per thema	7
Overall score	20
Bijlagen	24

Overall score: per type ondernemer en naar grootte bedrijf

Ondernemers in de commerciële en niet commerciële dienstverlening zijn het meest tevreden met het vestigingsklimaat

- De bevindingen over het vestigingsklimaat zijn gesplitst naar branche en omvang van het bedrijf. Uit de analyse blijkt dat ondernemers in de regio Groningen-Assen die actief zijn in de branche commerciële dienstverlening het meest tevreden zijn.
- Voor Groningse ondernemers geldt dit ook: in de commerciële dienstverlening zijn ondernemers het meest tevreden over het vestigingsklimaat. Ook in de niet commerciële dienstverlening en landbouw, industrie en bouw is meer dan 50% van de ondernemers tevreden. Het minst tevreden zijn ondernemers in de handel en horeca.
- In Assen zijn de meeste tevreden ondernemers over het vestigingsklimaat te vinden in de branches commerciële en niet commerciële dienstverlening. De commerciële dienstverlening is ook de enige branche waar de ondernemers in Assen meer tevreden zijn over het vestigingsklimaat dan in Groningen. Ook voor Assen geldt dat ondernemers in de handel en horeca het minst tevreden zijn.
- In het onderscheid tussen grootte van bedrijven valt voor Assen op dat naarmate een bedrijf meer personeel heeft, de tevredenheid van de ondernemer over het vestigingsklimaat groter is. In Groningen wordt het tegenovergestelde waargenomen: meer personeel, minder tevreden over het vestigingsklimaat. In deze analyse zijn bedrijven zonder werkzame personen buiten beschouwing gelaten. Dit vanwege de te lage respons.

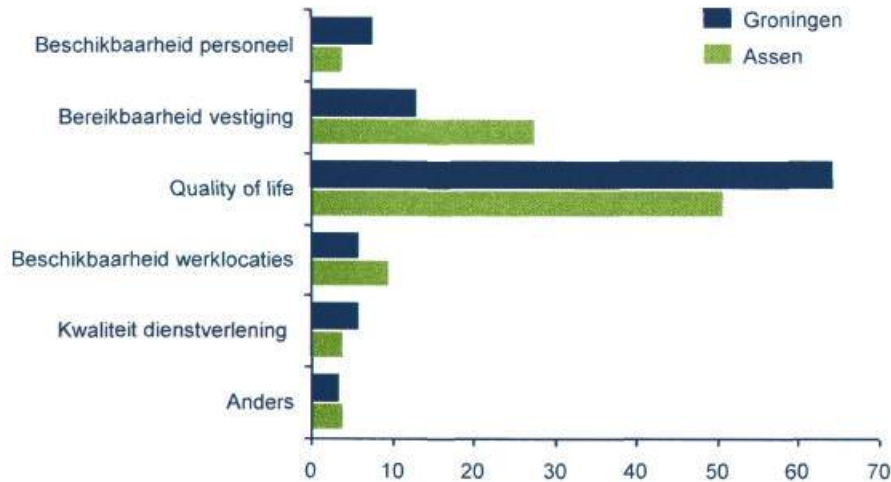
* De categorie geen werkzame personen is hier buiten beschouwing gelaten aangezien de te lage respons een vertekend beeld zou geven.

Overall score: uitgedeelde pluim en verbeterpunten gemeenten

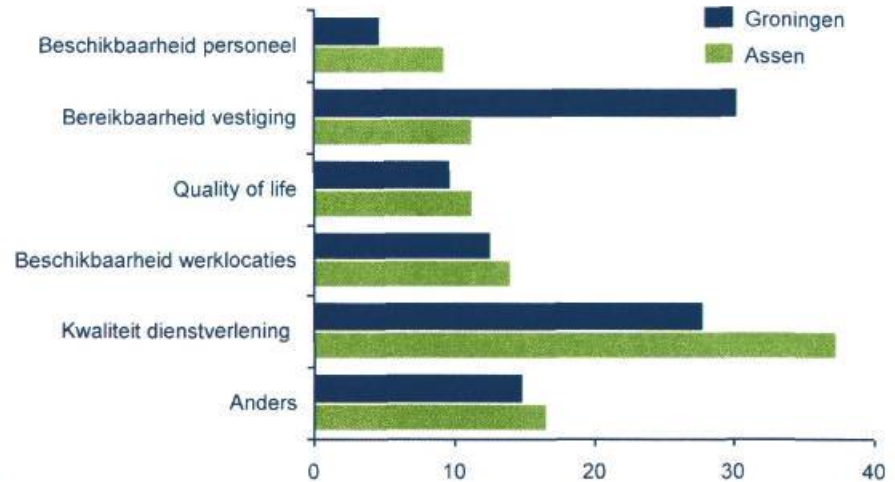
Veel ondernemers in Groningen-Assen delen een pluim uit aan de quality of life. In Groningen is de bereikbaarheid een verbeterpunt, in Assen betreft dit de kwaliteit van de dienstverlening

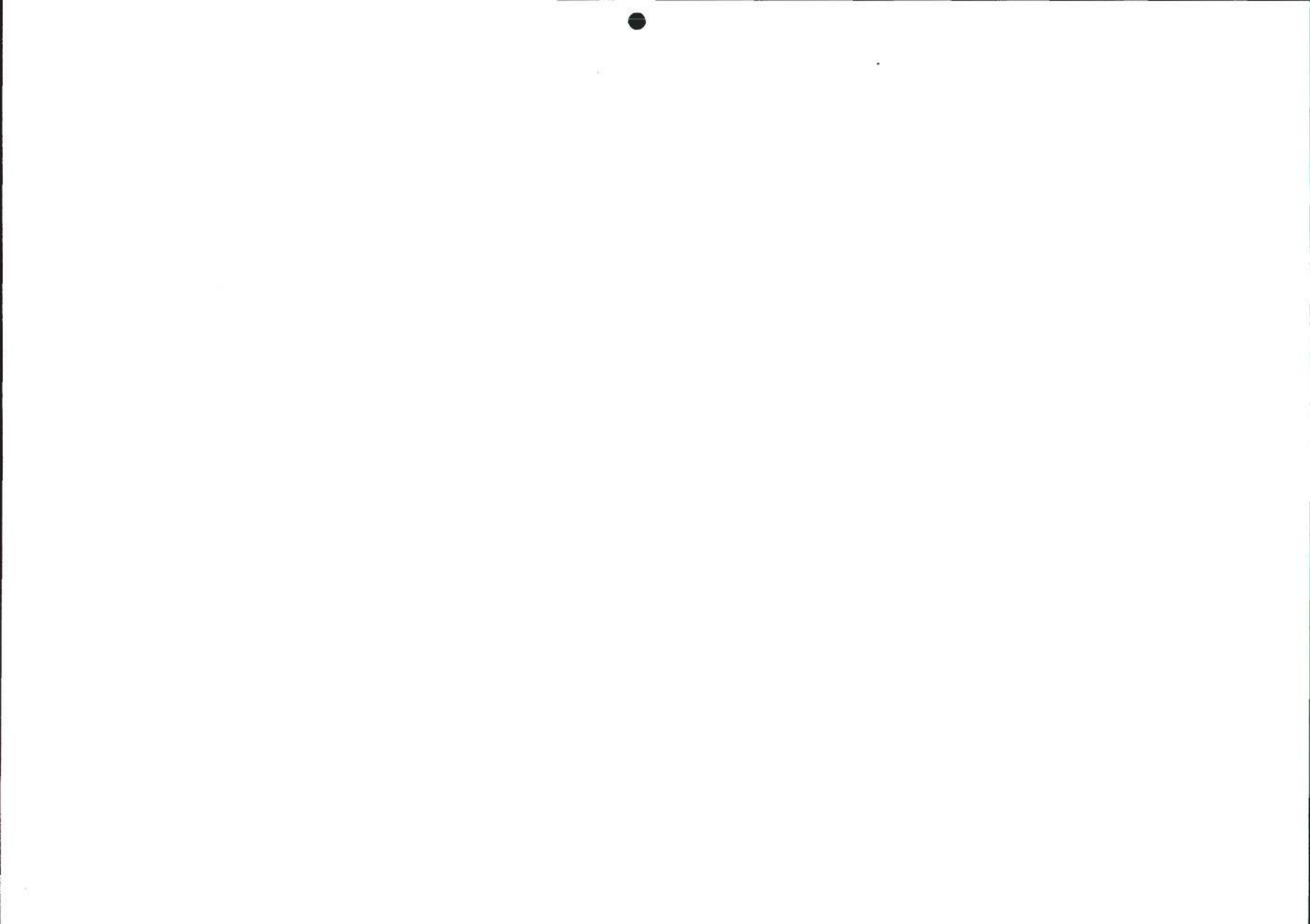
- Ondernemers is de mogelijkheid geboden een pluim uit te delen voor het vestigingsklimaat. Van de ondernemers die dit hebben gedaan gaf het overgrote deel in zowel Assen (51%) en Groningen (64%) een pluim voor de quality of life.
- Daarnaast werd voor de bereikbaarheid in veel gevallen een pluim uitgedeeld. Dit geldt vaker voor ondernemers in Assen (28%) dan voor ondernemers in Groningen (13%).
- Voor de kwaliteit van de dienstverlening werd in zeer weinig gevallen een pluim uitgedeeld, slechts 4 en 6% van het totaal aantal pluimen.
- Opvallend is dat bij de uitgedeelde pluim bij de optie 'anders' een aantal keer het aanbod/behoud van cultuur in Groningen wordt genoemd en bij Assen de bereikbaarheid van het centrum.
- De ondernemers is gevraagd een verbeterpunt te noemen voor de gemeente. Onderstaande figuur toont de resultaten van deze vraag.
- In Groningen geven de meeste ondernemers aan dat de bereikbaarheid een belangrijk aandachtspunt voor verbetering is.
- In Assen is met name de kwaliteit van de dienstverlening een verbeterpunt voor de gemeente.
- De beschikbaarheid van personeel wordt door ondernemers in Groningen minder genoemd als verbeterpunt dan door ondernemers in Assen.
- De verbeterpunten in de categorie 'anders' hebben in Assen met name betrekking op parkeren en infrastructuur. In Groningen met name stedenbouwkundige zaken/bouwprojecten en eveneens parkeren.

Uitgedeelde pluim voor vestigingsklimaat (%)

Verbeterpunt vestigingsbeleid gemeenten (%)

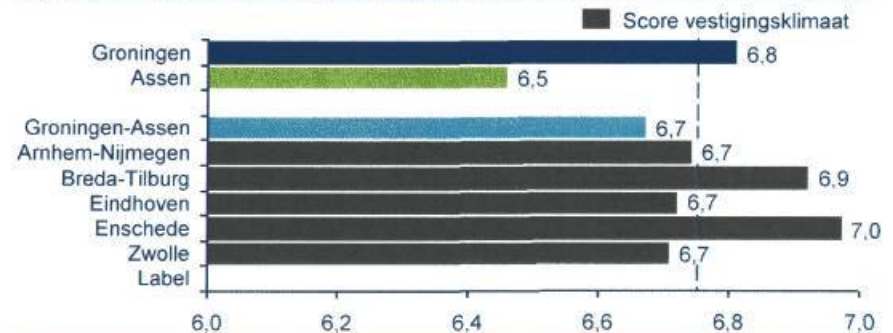

Overall score

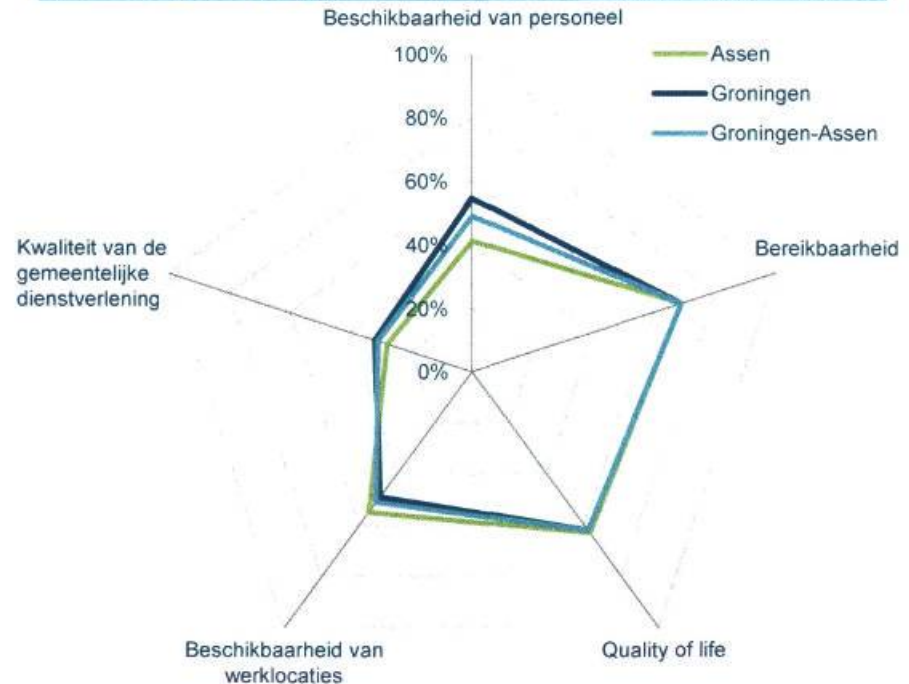
Ondernemers waarderen het vestigingsklimaat van de regio Groningen-Assen met een 6,7 en bijna 80% is tevreden met de huidige vestigingsplaats en is niet plan te verhuizen

- De overall score is uitgedrukt in een gewogen rapportcijfer over de vijf thema's. De weging is gebaseerd op het relatieve belang van de thema's in vestigingsplaatskeuzen door bedrijven. Net als in de landelijke MTV 2012 is hierbij rekening gehouden met een weging van de verschillende thema's. Ervaring met vestigingsplaatskeuzen leert dat de beschikbaarheid van personeel verreweg het meest belangrijke thema is. Deze telt voor 35% mee in de totaalscore. Bereikbaarheid telt 30% mee in de totaalscore, werklocaties voor 20%, quality of life voor 10% en gemeentelijke dienstverlening voor 5%.
- De regio Groningen-Assen scoort een 6,7. Dit is (afgerond) gelijk aan de beoordeling van de regio's Arnhem-Nijmegen, Eindhoven en Zwolle. De regio's Breda-Tilburg en Enschede scoren met respectievelijk een 6,9 en 7,0 beter dan Groningen-Assen.
- De score verschilt tussen de gemeente Groningen en Assen. Ondernemers uit Groningen waarderen het vestigingsklimaat met een 6,8 terwijl ondernemers uit Assen dit waarderen met een 6,5.
- De thema's quality of life, bereikbaarheid en beschikbaarheid van personeel worden het best beoordeeld door ondernemers. Over de beschikbaarheid van werklocaties en de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening zijn ondernemers minder tevreden.
- In beide gemeenten is 79% van de ondernemers niet van plan te verhuizen. Slechts 10% van de ondernemers in Assen is van plan om te verhuizen; in de gemeente Groningen is dit 12%. Het merendeel van de ondernemers dat aangeeft te willen verhuizen, wil dit doen binnen de eigen gemeenten of naar een aangrenzende gemeente. Slechts 2% geeft aan verhuisplannen te hebben naar een locatie elders in Nederland. Dit onderstreept de lokale verankering van ondernemers in de regio Groningen-Assen en de tevredenheid met het vestigingsklimaat.

Totaalscore vestigingsklimaat (0-10)

Waardering vestigingsklimaat per thema (% tevreden)

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Onderzoeksaanpak en -verantwoording	4
Resultaten per thema	7
Overall score	20

Bijlagen

• Proces en planning van het onderzoek	24
• Vragenlijst enquête	

Proces en planning van het onderzoek (1/2)

De planning en aanpak van het onderzoek zijn afgestemd met de gemeente Groningen en de gemeente Assen

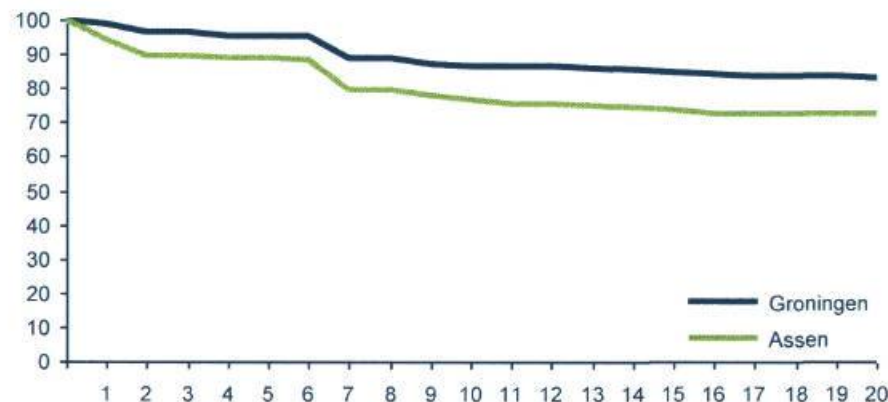
- In het proces om te komen tot de enquête zijn de volgende stappen onderscheiden:
  - Tijdens de startbijeenkomst in oktober 2012 heeft de werkgroep het onderzoek afgebakend en heeft Deloitte een plan van aanpak voorgesteld. Ook heeft Deloitte een conceptvragenlijst opgesteld op basis van de vragenlijst die is gebruikt voor MTV 2012. De werkgroep heeft de vragenlijst vervolgens aangepast op basis van de wensen en eisen die gelden voor het onderhavige onderzoek.
  - De enquête is geprogrammeerd en vervolgens getest door leden van de werkgroep, waarna nog een aantal vragen is aangepast en toegevoegd. O&SG heeft de enquête vervolgens uitgezet onder bedrijven en instellingen en daarbij gebruik gemaakt van haar enquêteprogramma. De monitoring van de respons en het uitzetten van herinneringen is uitgevoerd door O&SG. De enquête is opgenomen in bijlage 1.
  - Na afsluiten van de enquête heeft O&SG de resultaten verzameld, geanalyseerd en in tabellen verwerkt. Deze analyses heeft O&SG gedeeld met Deloitte.
  - Deloitte heeft de analyses van O&SG nader geanalyseerd en verwerkt in de onderhavige rapportage. In deze rapportage zijn ook de resultaten van de MTV 2012 verwerkt.
- Op donderdag 8 november 2012 is de enquête online geplaatst en is ondernemers per e-mail gevraagd de enquête in te vullen. De e-mail was ondertekend door de wethouders Economische Zaken van beide gemeenten. De enquête is online toegankelijk geweest tot 27 november 2012. Op 15 november 2012 heeft O&SG nog een herinnering gestuurd met het verzoek de enquête in te vullen.
- In totaal zijn 933 uitgenodigde ondernemers gestart met vraag 1 van de vragenlijst. Vervolgens heeft circa 81% de enquête ook volledig ingevuld.

- Via een link in de e-mail konden respondenten de enquête bereiken. Bij het invullen van de enquête onthoudt het systeem tot waar een respondent is gekomen waardoor het voor respondenten mogelijk was om opnieuw in te loggen en verder te gaan vanaf de vraag waar de respondent was geëindigd. Dit zorgt er ook voor dat bepaalde vragen meer respondenten hebben dan andere vragen.

Aanpak, planning en milestones

Uitval respondenten per vraag (%)

Proces en planning van het onderzoek (2/2)

De gepresenteerde percentages tevreden ondernemers betreft een optelsom van de ondernemers die hebben geantwoord met 'tevreden' of 'zeer tevreden'

- De enquête bestond uit verschillende type vragen:
  - Gesloten vragen (met een aantal antwoordmogelijkheden).
  - Matrixvragen (aan de hand van stellingen konden respondenten kiezen voor tevreden/ontevreden of eens/oneens).
  - Open vragen (of deels open).
- Bij veel matrixvragen zijn ondernemers gevraagd naar de mate van tevredenheid met een facet van het vestigingsklimaat. Ondernemers hadden daarbij de mogelijkheid te antwoorden conform de Likertschaal: zeer tevreden, tevreden, neutraal, ontevreden of zeer ontevreden. Ook was er de mogelijkheid om 'Weet niet / niet van toepassing' te antwoorden.
  - Bij de weergave van de matrixvragen in de rapportage word de mate van tevredenheid van ondernemers getoond. Vanwege een duidelijkere presentatie is ervoor gekozen hierbij de percentages 'tevreden' en 'zeer tevreden' bij elkaar op te tellen. De categorie 'weet niet/n.v.t.' is bij de totaalberekening buiten beschouwing gelaten.
- De kenmerken van de respondenten zijn door O&SG verkregen uit de vestigingenregisters van de gemeenten. Het betreft branchering, vestigingsplaats en aantal medewerkers. Met deze kenmerken heeft een nadere analyse plaatsgevonden van verschillende resultaten.

Vragenlijst enquête (1/3)

1. Hoeveel jaar is uw bedrijf al gevestigd op de huidige werklocatie?

2. Wat zijn de aantallen naar opleidingsniveau van u en uw medewerkers?

- Hoogopgeleiden (hbo, wo)
- Middelbaar opgeleiden (mbo, havo, vwo)
- Lager opgeleiden
- Opleiding onbekend

3. Welk niveau van medewerkers zoekt u voor uw bedrijf?

- Hoogopgeleiden (HBO, WO)
- Middelbaar opgeleiden (MBO)
- Lager opgeleiden
- Niet op zoek
- Weet niet / n.v.t.

4. Waar vond u het afgelopen jaar met name hoger opgeleid personeel?

- Gemeente
- Aangrenzende gemeenten
- Elders in Nederland
- Buiten Nederland
- Weet niet / n.v.t.

5. Waar vond u het afgelopen jaar met name middelbaar opgeleid personeel?

- Gemeente
- Aangrenzende gemeenten
- Elders in Nederland
- Buiten Nederland
- Weet niet / n.v.t.

6. Waar vond u het afgelopen jaar met name lager opgeleid personeel?

- Gemeente
- Aangrenzende gemeenten
- Elders in Nederland
- Buiten Nederland
- Weet niet / n.v.t.

7. Hoe tevreden bent u over de volgende punten over personeel in uw gemeente?

Keuze: Zeer tevreden-Tevreden-Gemiddeld/neutral-Ontevreden-Zeer ontevreden-Geen ervaring/mening.

- Beschikbaarheid van personeel
- Gekwalificeerd personeel uit onderwijs
- Motivatie en instelling van uw medewerkers
- Het vinden van geschikte HBO/WO medewerkers
- Het vinden van geschikte MBO medewerkers
- Het vinden van geschikte lager opgeleide medewerkers

8. Welke functies kunt u moeilijk invullen?

meerdere antwoorden mogelijk.

- Administratief
- Technisch
- Verzorging / medisch
- Andere functies, namelijk
- Weet niet / n.v.t.

Vragenlijst enquête (2/3)

9. Hoe tevreden bent u over het woon- en leefklimaat voor uw personeel?

Keuze: Zeer tevreden-Tevreden-Gemiddeld/neutral-Ontevreden-Zeer ontevreden-Geen ervaring/mening.

- De variatie in aanbod van huur- en koopwoningen
- De veiligheid van de woonomgeving
- Het culturele aanbod voor uw personeel
- Het recreatieve aanbod voor uw personeel
- Het aanbod van sportfaciliteiten voor uw personeel

10. Welk rapportcijfer geeft u voor de kwaliteit van de woon- en werkomgeving (quality of life) in uw gemeente?

Een cijfer op een schaal van 1 tot 10 waarbij 1 = zeer slecht en 10 = uitmuntend.

- Onderdeel van de quality of life is het aanbod van culturele en recreatieve voorzieningen.

11. Hoe tevreden bent u over de volgende punten over de bereikbaarheid van en de parkeermogelijkheden bij uw vestigingslocatie?

Keuze: Zeer tevreden-Tevreden-Gemiddeld/neutral-Ontevreden-Zeer ontevreden-Geen ervaring/mening.

- De bereikbaarheid per auto
- De bereikbaarheid met het openbaar vervoer
- De bereikbaarheid via de Nederlandse luchthavens
- De bereikbaarheid met de fiets
- De parkeergelegenheid bij of nabij uw vestiging

12. Heeft u verhuisplannen met uw bedrijf in de komende 12 maanden?

- Ja, binnen de gemeente
- Ja, in een aangrenzende gemeente
- Ja, elders in Nederland
- Ja, buiten Nederland
- Nee
- Weet niet / n.v.t.

13. Hoe tevreden bent u over de beschikbaarheid van kantoor- en bedrijfsruimte in uw gemeente?

Keuze: Zeer tevreden-Tevreden-Gemiddeld/neutral-Ontevreden-Zeer ontevreden-Geen ervaring/mening.

- De variatie in aanbod van kantoor-/bedrijfsruimten
- De prijs/kwaliteit verhouding van de kantoor-/bedrijfsruimten
- Het gemak waarmee u uw huidige kantoor-/bedrijfsruimte heeft gevonden

14. Hoe tevreden bent u over de kwaliteit van de dienstverlening door de gemeente?

Keuze: Zeer tevreden-Tevreden-Gemiddeld/neutral-Ontevreden-Zeer ontevreden-Geen ervaring/mening.

- De kwaliteit van de dienstverlening in algemene zin
- De behulpzaamheid van de gemeente
- De deskundigheid van de gemeente
- De afhandelingssnelheid van de gemeente
- Het nakomen van afspraken door de gemeente

Vragenlijst enquête (3/3)

15. Hoe beoordeelt u de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening ten opzichte van 5 jaar geleden?

Keuze: Sterk verbeterd-Verbeterd-Gelijk gebleven-Verslechterd-Sterk verslechterd-Weet niet / n.v.t.

- Dienstverlening in het algemeen
- De behulpzaamheid
- De deskundigheid
- De afhandelingssnelheid
- Nakomen van afspraken

16. Hoe tevreden bent u over het vestigingsklimaat in uw gemeente in algemene zin?

Onder vestigingsklimaat verstaan we de combinatie van beschikbaarheid van personeel, - fysieke bereikbaarheid, - woon- en leefklimaat, - beschikbaarheid van werklocaties - en kwaliteit van de dienstverlening door de gemeente.

Keuze: Zeer tevreden-Tevreden-Gemiddeld/neutral-Ontevreden-Zeer ontevreden-Geen ervaring/mening.

- Algemeen

17. Hoe beoordeelt u het vestigingsklimaat in uw gemeente ten opzichte van 5 jaar geleden?

Indien u later gevestigd bent, vanaf dat moment

Keuze: Sterk verbeterd-Verbeterd-Gelijk gebleven-Verslechterd-Sterk verslechterd- Weet niet / n.v.t.

18. Wat is de reden dat het vestigingsklimaat is veranderd?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- Beschikbaarheid van personeel
- Bereikbaarheid van uw vestiging
- Woon- en leefklimaat
- Beschikbaarheid van werklocaties
- Kwaliteit van de dienstverlening door de gemeente
- Anders, namelijk
- Weet niet / n.v.t.

19. Als u een pluim mag uitdelen voor het vestigingsklimaat in uw gemeente, waar heeft deze pluim dan betrekking op?

Eén antwoord mogelijk.

- Beschikbaarheid van personeel
- Bereikbaarheid van uw vestiging
- Woon- en leefklimaat
- Beschikbaarheid van werklocaties
- Kwaliteit van de dienstverlening door de gemeente
- Anders, namelijk
- Weet niet / n.v.t.

20. Als u een verbeterpunt moet benoemen in het vestigingsklimaat in uw gemeente, waar heeft dit verbeterpunt dan betrekking op?

Eén antwoord mogelijk.

- Beschikbaarheid van personeel
- Bereikbaarheid van uw vestiging
- Woon- en leefklimaat
- Beschikbaarheid van werklocaties
- Kwaliteit van de dienstverlening door de gemeente
- Anders, namelijk
- Weet niet / n.v.t.

Tot slot: Heeft u nog aanvullende vragen of opmerkingen voor uw gemeente over het vestigingsklimaat?

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee, and its network of member firms, each of which is a legally separate and independent entity. Please see www.deloitte.com/about for a detailed description of the legal structure of Deloitte Touche Tohmatsu Limited and its member firms.

Deloitte provides audit, tax, consulting, and financial advisory services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries, Deloitte brings world-class capabilities and deep local expertise to help clients succeed wherever they operate. Deloitte's approximately 170,000 professionals are committed to becoming the standard of excellence.

This publication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this publication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this publication.

Auteurs:

Frederik Huitema, Sjors Berns en Lambert Wiltink. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Sjors Berns, sberns@deloitte.nl en 088-2880722.

VLUGSCHRIFT OS

**ONDERZOEK
IN STATISTIEK**
GRONINGEN

Ontwikkeling werkgelegenheid 2012

www.os-groningen.nl
info@os.groningen.nl
050-367 5462

Inleiding

Dit vlugschrift beschrijft de ontwikkeling van de werkgelegenheid (in werkzame personen, afgekort wzp) en het aantal vestigingen in de gemeente Groningen. De gegevens komen uit het jaarlijkse werkgelegenheidsonderzoek van het Vestigingenregister van Onderzoek en Statistiek (O&S) Groningen. O&S verzamelt gegevens van alle vestigingen in de gemeente Groningen. De opvallendste uitkomst van dit onderzoek is dat de werkgelegenheid in de gemeente Groningen tot april 2012 tamelijk stabiel is gebleven. De ontwikkelingen lijken na april 2012 minder gunstig. De gegevens werken we met terugwerkende kracht bij: Mutaties uit voorgaande jaren, die niet aan het vestigingenregister waren doorgegeven en het afgelopen jaar geconstateerd zijn, worden gecorrigeerd. De data in dit vlugschrift wijken daarom af van die in voorgaande versies.

Kerncijfers werkgelegenheid

Tabel 1. Werkzame personen en vestigingen

	2008	2009	2010	2011	2012	ontwikkeling 2011-2012	
						abs	perc.
werkzame personen							
vast personeel	124.912	128.231	127.314	130.237	130.699	462	0,4
uitzendkrachten	5.144	4.830	4.347	4.896	4.838	-58	-1,2
totaal werkzame personen	130.056	133.061	131.661	135.133	135.537	404	0,3
ontwikkeling werkzame personen (%)	2,4	2,3	-1,1	2,6	0,3		
vestigingen							
zonder betaald personeel	452	501	683	755	698	-57	-7,5
met betaald personeel	12.286	13.098	13.800	14.568	15.211	643	4,4
totaal vestigingen	12.738	13.599	14.483	15.323	15.909	586	3,8
ontwikkeling vestigingen (%)	4,6	6,8	6,5	5,8	3,8		

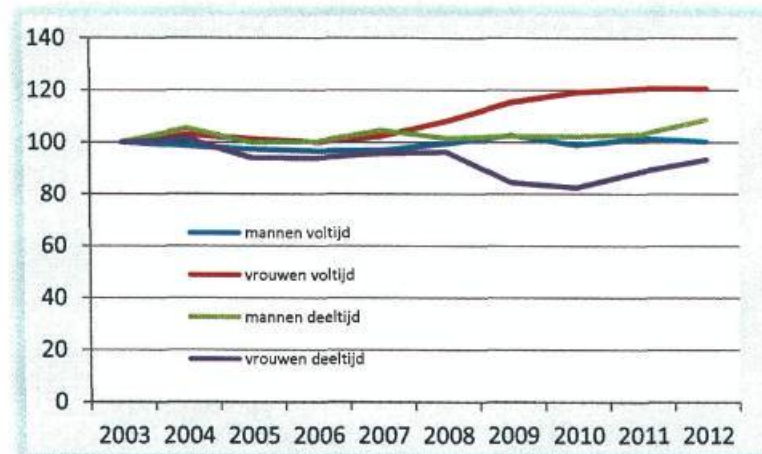
Minder fulltime banen

In de gemeente Groningen stonden per 1 april 2012 135.537 arbeidsplaatsen geregistreerd waarvan er 4.838 werden ingenomen door uitzendkrachten. Tussen 1 april 2011 en 1 april 2012 is het aantal arbeidsplaatsen met 404 toegenomen, een stijging met 0,3 procent. Na een afname in 2010 en een groei in 2011 is het aantal arbeidsplaatsen in 2012 daarmee ongeveer gelijk gebleven. Het aantal voltijds arbeidsplaatsen (in dit onderzoek: 12 uur of meer per week) is wel afgenomen, met 690 of 0,6 procent. Het aantal parttime arbeidsplaatsen (minder dan 12 uur per week) is toegenomen met 1152, een groei van 5,4 procent.

Het aantal vestigingen neemt al jaren toe. In 2012 is vooral het aantal eenmanszaken toegenomen.

De ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen verschilt per sector. De bouw laat een daling zien maar in de industrie neemt de werkgelegenheid toe. Ook de handel en de horeca vertonen een stijging. De stijging van de werkgelegenheid in de handel vindt met name plaats in de groothandel. Er heeft zich in Groningen onder andere een nieuwe groothandel in verwarmingsapparaten gevestigd. Bij de zakelijke dienstverlening vinden zoals elk jaar grote schommelingen in personeelsaantallen plaats in de schoonmaak, beveiliging en de callcenters. Dit jaar is er meer werkgelegenheid in de schoonmaak en de callcenters en een daling in de beveiligingssector. Bij de dagbladen zijn de activiteiten geconcentreerd in Leeuwarden, wat in Groningen een daling van de werkgelegenheid teweeg heeft gebracht. Binnen de gezondheids- en welzijnzorg is er een stijging van de werkgelegenheid bij de beide grote ziekenhuizen en de verpleeghuizen maar een grote daling in de thuiszorg.

Figuur 1. Werkgelegenheid vast personeel naar arbeidsduur en geslacht, index, 2003 = 100

Aandeel vrouwen onder voltijdwerkers stijgt

Van de arbeidsplaatsen is 83 procent voltijd. Dit is een lager percentage dan in 2011. Het afgelopen jaar is het aantal voltijdbanen vervuld door mannen met 11 procent afgenomen. Het aantal in voltijd werkende vrouwen is nagenoeg gelijk gebleven. Het aantal in voltijd werkende mannen is nog wel groter dan het aantal in voltijd werkende vrouwen, 58.800 mannen tegen 49.500 vrouwen. Het aantal vrouwen dat 12 uur of meer per week werkt neemt al jaren toe ten opzichte van de mannen.

Het aantal deeltijdwerkers is veel kleiner: 9.600 mannen en 12.800 vrouwen. Wel neemt dit aantal na een afname in 2008 en 2009 weer toe. Het aantal ingeleende uitzendkrachten is tussen 2011 en 2012 gelijk gebleven. Dit aantal is, na een dip in 2010, nu ruim 4.800.

Ontwikkelingen naar branche

Tabel 2. Arbeidsplaatsen en vestigingen naar branche

vestigingen	2010	2011	2012	ontw. 2011-2012	
				abs	perc.
Landbouw, industrie en bouw	1.375	1.405	1.400	-5	-0,4
Handel en horeca	3.179	3.235	3.229	-6	-0,2
Commerciële dienstverlening	5.286	5.714	6.037	323	5,7
Niet-comm. dienstverlening	4.643	4.969	5.243	274	5,5
totaal	14.483	15.323	15.909	586	3,8
arbeidsplaatsen	2010	2011	2012	ontw. 2011-2012	
				abs	perc.
Landbouw, industrie en bouw	14.062	14.296	14.325	29	0,2
Handel en horeca	21.623	22.478	22.941	463	2,1
Commerciële dienstverlening	35.624	36.641	36.701	60	0,2
Niet-comm. dienstverlening	60.352	61.718	61.570	-148	-0,2
totaal	131.661	135.133	135.537	404	0,3

Groningen is een dienststad

De meeste werkgelegenheid in Groningen zit in de dienstverlening: vooral in de niet-commerciële (61.570 arbeidsplaatsen) maar ook in de commerciële dienstverlening (36.701 arbeidsplaatsen). Groningen is geen industriestad. Ook de bouw is niet ruim vertegenwoordigd. In vergelijking met landelijke cijfers vinden we in Groningen relatief veel werkgelegenheid in de sectoren zakelijke dienstverlening en zorg. De dienstverlening heeft in Groningen een verzorgende functie voor de omgeving.

Landelijk is handel de grootste sector. In Groningen komt deze sector op de derde plaats. De horeca is in Groningen oververtegenwoordigd. Dit komt o.a. door de aanwezigheid van veel studenten.

In Groningen werken veel mensen bij de overheid, mede door concentratie van rijksdiensten. De niet-commerciële dienstverlening als totaal kende tot voor kort structurele groei. Dit is in 2012 niet meer het geval.

Tabel 3. Werkgelegenheid detailhandel en horeca in het centrum

gebied	2011		2012	
	vest.	wzp	vest.	wzp
binnenstad (binnen de diepen)	2.183	17.526	2.181	17.600
waarvan Detailhandel en Horeca	838	6.833	815	6.787
overig centrum	1.278	5.688	1.322	5.609
waarvan Detailhandel en Horeca	240	1.403	237	1.428
totaal centrum	3.461	23.214	3.503	23.209
waarvan Detailhandel en Horeca	1.078	8.236	1.052	8.215

Van de vestigingen in de binnenstad is 40 procent detailhandel of horeca

Groningen had in 2012 1.683 detailhandelsvestigingen en 738 horecavestigingen. Bijna de helft van de horeca en 40 procent van de detailhandel is in het centrum gevestigd. Daarmee zijn deze twee bedrijfstakken samen goed voor en ruim een derde van de werkgelegenheid in de binnenstad.

overig Centrum = Binnenstad Noord, Binnenstad Oost en omgeving Westerhaven

Tabel 4. Ontwikkeling van branches waarop de gemeente focust

aantal arbeidsplaatsen	2010	2011	2012	ontw. 2011-2012	
				abs	perc.
Energie	4.689	4.687	4.770	83	1,8
Healthy ageing	21.696	21.967	21.541	-426	-1,9
ICT	9.217	8.908	9.066	158	1,8
Leisure	8.576	9.172	9.265	93	1,0
Creatieve sector	6.258	6.437	6.263	-174	-2,7
aantal vestigingen	2010	2011	2012	ontw. 2011-2012	
				abs	perc.
Energie	342	351	364	13	3,7
Healthy ageing	328	345	369	24	7,0
ICT	1.074	1.171	1.242	71	6,1
Leisure	1.176	1.186	1.184	-2	-0,2
Creatieve sector	2.404	2.553	2.695	142	5,6

Het economische programma G-kracht

Sinds 2010 werkt de gemeente Groningen met het economisch beleidsprogramma G-Kracht. Dit programma focust op de sectoren healthy ageing, energie, leisure, ICT en op de creatieve sector.

Energie

De sector energie omvat bedrijven die zich bezighouden met energie en afval. Vaak is dat advies. Dit zijn over het algemeen kleine vestigingen. Grote vestigingen in deze groep zijn de energieleveranciers. Bij deze bedrijven neemt het aantal arbeidsplaatsen toe. Het totaal aantal werkzame personen in deze sector is stabiel rond de 4.700.

Healthy ageing

Met 21.541 werkzame personen is healthy ageing de grootste sector in Groningen. Er verandert wel wat binnen deze sector. De werkgelegenheid in de ziekenhuizen en de verpleeghuizen groeit. De sector als totaal laat een daling zien. Dit komt door een grote teruggang in de thuiszorg en een geringe afname bij de preventieve gezondheidszorg. De overige branches zijn vrij stabiel qua werkgelegenheid. In vergelijking met andere grote en middelgrote steden heeft Groningen relatief veel banen in de gezondheidszorg en het welzijn. Alleen Leiden en Nijmegen hebben relatief meer banen in deze sector.

ICT

Het aantal werkzame personen in de ICT-sector schommelt rond de 9.000. Binnen de ICT is computerservice en informatietechnologie de grootste groep. De callcenters zijn met 13 vestigingen ook onderdeel van deze sector. Het aantal werkzame personen wisselt hier tussen de 2.400 en 3.800. In 2012 nam het aantal arbeidsplaatsen in callcenters toe. De fluctuaties binnen deze branche hebben niet te maken met de economische crisis maar meer met de sector zelf. Onder anderen door wisselende opdrachten bij call centers.

Leisure

Leisure omvat horeca, cultuur, sport en toerisme. De groei in arbeidsplaatsen het laatste jaar vond plaats in de horeca. Dit is ook de grootste branche binnen leisure.

De creatieve sector

De creatieve sector bestaat uit de deelgroepen kunsten, media en entertainment en creatieve zakelijke dienstverlening. Het aantal vestigingen in de creatieve sector is de laatste jaren fors toegenomen. Dit komt doordat sinds 2008 onder meer kunstenaars zich moeten inschrijven bij de Kamer van Koophandel. Deze vestigingen hebben we met terugwerkende kracht opgenomen in het register. Het zijn vaak eenmanszaken. De werkgelegenheid in de creatieve sector schommelt rond ruim 6.000 werkzame personen.

Werkgelegenheid naar grootte van de vestigingen

Tabel 5. Grootte van de vestigingen in 2012

grootteklasse	aantal	vestigingen		werkz. personen	
		abs.	perc.	abs.	perc.
0-vestiging	geen	698	4,4	0	0,0
eenmansbedrijven	1	9.620	60,5	9.620	7,1
klein	2 t/m 9	3.820	24,0	14.938	11,0
middel	10 t/m 99	1.546	9,7	41.454	30,6
groot	100 +	225	1,4	69.525	51,3
totaal		15.909	100	135.537	100

Steeds meer kleine bedrijven

Het aantal kleine bedrijven stijgt sterk. Waren er in 2007 nog 8.188 bedrijven met vier of minder medewerkers, in 2012 waren dat er al 12.225, een groei met ruim 4.000. De stijging is deels veroorzaakt door de tot voor kort verplichte inschrijving bij de kamer van koophandel. Kleine bedrijven zorgen voor negen procent van de werkgelegenheid. We vinden ze vooral in de bouw, handel, zakelijke dienstverlening en cultuur en recreatie. Vaak eenmanszaken, gerund door een zelfstandige zonder personeel (zzp'er).

Vestigingen zonder personeel vinden we vooral in de sectoren welzijn, cultuur en recreatie (o.a. sport). Bij een deel van de vestigingen waar geen werkzame personen zijn geregistreerd werkt wel personeel, maar staan de medewerkers centraal geregistreerd, veelal bij een hoofdvestiging. Meer dan de helft van het aantal arbeidskrachten werkt juist bij vestigingen van 100 of meer medewerkers. Deze grote vestigingen maken anderhalf procent uit van het totaal aantal vestigingen. De grootste werkgevers in de gemeente zijn het UMCG en de Rijksuniversiteit Groningen. Grote vestigingen zijn er vooral bij de overheid en de nutsbedrijven en in het onderwijs, de gezondheidszorg en het welzijn. Bij de zakelijke dienstverlening vinden we grote vestigingen onder meer in de schoonmaak en bij de callcenters.

Personeel naar leeftijd

Tabel 6. Werkzaam vast personeel naar leeftijd, 2012 (percentages)

	< 23 jaar	23-49	50-54	55-65	65 +
Landbouw, industrie en bouw	2,9	60,4	16,8	19,4	0,5
Handel en horeca	33,1	53,1	6,8	6,0	1,0
Commerciële dienstverlening	5,1	72,0	11,3	10,5	1,1
Niet-commerciële dienstverl.	2,0	79,4	7,9	10,3	0,4
totaal	6,2	73,7	9,0	10,6	0,6

Handel en horeca bieden jongeren werk

Door de aanwezigheid van veel studenten heeft Groningen een relatief jonge bevolking. Jongeren werken vooral in de handel, de horeca en bij callcenters. Bij de overheid en de nutsbedrijven werken zeer weinig jongeren.

Bij de overheid en in het onderwijs werken veel vijftigplussers. Van de werkzame personen in vaste dienst is 20,2 procent bij overheid en onderwijs ouder dan 50 jaar. In de handel, de horeca en de overige zakelijke dienstverlening met onder andere de schoonmaak en de callcenters werken weinig ouderen. In de bouw, een sector met veel zware lichamelijke arbeid, is 15 procent van de medewerkers ouder dan 55 jaar. Dit is meer dan in 2010 toen nog 13 procent van de bouwvakkers 55 jaar of ouder was.

Ook zijn er in Groningen nog ruim 700 vijftenzestigplussers werkzaam. Zij werken vaak in de handel en in de sector advisering en onderzoek.

Vacatures

Tabel 7. Vacatures en vacaturegraad

	2011		2012	
	vac.	- graad	vac.	- graad
Industrie en bouw	196	2,7	96	0,9
Handel en horeca	297	2,2	354	2,1
Commerciële dienstverlening	863	4,6	637	2,8
Niet-commerciële dienstverl.	348	1,1	292	0,7
totaal	1.704	2,4	1.379	1,5

Het aantal vacatures neemt af

Aan alle vestigingen hebben we gevraagd op te geven hoeveel vacatures zij hadden. De tabel toont de respons op deze vraag. De vacaturegraad is het aantal vacatures per 100 werkzame personen. De vacaturegraad was na een afname in 2008 en 2009 weer toegenomen in 2011 maar is in 2012 weer afgenomen.

Tussen sectoren zijn er grote verschillen. In de handel en horeca is de vacaturegraad bijna niet afgenomen.

De sector met de hoogste vacaturegraad is de zakelijke dienstverlening: hier is de vacaturegraad tussen 2011 en 2012 toegenomen van 5,6 naar 6,6. De sector met de laagste vacaturegraad is het onderwijs.

Verwachtingen voor de toekomst

Tabel 8. Percentage vestigingen dat een verandering van het aantal werkzame personen verwacht

	over 2009-2010		over 2010-2011		over 2011-2012		over 2012-2013	
	toename	afname	toename	afname	toename	afname	toename	afname
Landbouw, industrie en bouw	7,5	5,4	6,1	4,4	8,7	4,5	7,0	7,2
Handel en horeca	7,9	5,3	8,9	3,8	10,8	4,2	9,5	5,9
Commerciële dienstverlening	9,4	3,6	9,3	2,7	9,1	2,8	9,4	3,8
Niet comm. Dienstverlening	7,0	3,5	6,5	3,6	5,7	4,6	5,0	5,7
totaal	8,2	4,2	8,1	3,4	8,5	3,7	7,9	5,2

Bedrijven somberder gestemd over de toekomst

Naast de vacaturegraad zijn ook verwachtingen over de werkgelegenheid een maat voor de toekomstige ontwikkeling hiervan. Per vestiging kon worden aangegeven of er een toename of een afname van de werkgelegenheid werd verwacht.

Vóór 2009, voor de economische crisis, waren de verwachtingen veel optimistischer dan na 2009. Vooral het laatste jaar zijn de verwachtingen pessimistischer. Het aantal vestigingen waar een afname van het eigen personeel wordt verwacht is sterk toegenomen en het aantal vestigingen waar een toename wordt verwacht is afgenomen. De verwachtingen verschillen per sector. In onderdelen van de commerciële dienstverlening, zakelijke dienstverlening en de informatie en communicatie is men gunstiger gestemd over de ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen: 15 procent verwacht een toename. Bij de overheid denkt men bij bijna de helft van de vestigingen dat het aantal personeelsleden zal afnemen.

Vestigingen met verhuisplannen

Tabel 9. Aantal vestigingen dat verhuisplannen heeft

Verhuisplannen	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Ja	759	669	587	692
Nee	9.102	9.724	9.226	9.629
% ja t.o.v. ja + nee	7,7	6,4	6,0	6,7
bestemming verhuisplannen				
gemeente Groningen	485	389	357	345
regio	28	27	32	33
elders	54	61	88	113
nog niet bekend	39	38	26	87
niet ingevuld	153	154	84	114

De verhuiscapaciteit neemt af

Het percentage vestigingen dat wil verhuizen schommelt rond de zeven procent. Van deze bedrijven is het grootste deel van plan binnen de regio te blijven: in 2012 geeft 50 procent als bestemming Groningen aan en vijf procent de omliggende regio. Een hoger percentage dan in voorgaande jaren wil naar elders: 16%, 113 van de 692 vestigingen die aangegeven hebben te willen verhuizen.

Werkgelegenheid op bedrijvenconcentratiegebieden

Tabel 10. Werkgelegenheid en vestigingen op bedrijventerreinen

terrein	2011		2012	
	vest.	wzp	vest.	wzp
Winschoterdiep	238	4.098	232	4.068
Eemskanaal	103	4.015	103	3.605
Euvelgunne	156	2.342	160	2.171
Driebond	155	2.598	165	2.804
Oosterhoogebrug	82	420	96	451
Damsterdiep	52	256	49	271
Antillenstraat- De Vogels	71	372	72	384
Noorderhoogebrug	104	755	106	703
Ulgersmaweg	78	601	78	576
Ulgersmaborg	56	539	64	467
De Hoogte	29	555	36	428
Zernike Science Park	81	733	81	976
Reitdiep	46	550	47	454
Hoendiep	129	1.620	144	1.514
Peizerweg/Suikerunie	72	2.519	64	2.830
Hoogkerk-Oost	15	193	13	183
Hoogkerk Vierverlaten	36	579	33	529
Westpoort	10	172	11	175
Kranenburg	32	1.514	35	1.467
Eemspoort	355	5.292	353	5.830
Ulgersmaborg-Noord	39	148	36	150
totaal bedrijventerreinen	1.939	29.871	1.978	30.036

Zuidoost en de kantorenlocaties hebben de meeste werkgelegenheid

Meer dan de helft van de werkgelegenheid in de gemeente Groningen is geconcentreerd op bedrijventerreinen of kantoorlocaties. Van de werkgelegenheid op de bedrijventerreinen concentreert 62 procent zich in het gebied Zuidoost. Binnen het gebied zuidoost groeit de werkgelegenheid nog steeds in het nieuwe deelgebied Eemspoort.

Tabel 11. Werkgelegenheid en vestigingen op kantoorlocaties

gebied	2011		2012	
	vest.	wzp	vest.	wzp
Van Swieten	153	7.164	154	7.499
Stationsgebied	63	4.641	62	4.603
Martini Trade Park	95	2.820	80	2.517
Kempkensberg	23	2.205	24	2.243
Europapark	173	1.807	192	1.977
Hunzepark	16	770	14	702
UMCG en omgeving	107	12.295	112	12.402
Universiteitscomplex/Zernike	69	4.874	77	5.103
Park De Meeuwen	62	2.812	62	2.903
totaal kantoorcomplexen	761	39.388	777	39.949

Lichte toename op kantoorlocaties

Bij de kantoorlocaties als totaal zien we een lichte toename van de werkgelegenheid. Deze toename is relatief het grootst op Europapark en Zernike. Het Martini Trade Park vertoont al een aantal jaren een afname van de werkgelegenheid.

Tabel 12. Aantal vestigingen en werkzame personen naar bedrijfstak, 1 april

		vestigingen		werkzame personen		ontwikkeling 2011-2012	
		2.011	2.012	2.011	2.012	abs	perc.
A Landbouw		53	49	108	97	-11	-10%
01	Landbouw en veeteelt	52	48	107	96	-11	-10%
02,B	Bosbouw, mijnbouw	1	1	1	1	0	0%
C Industrie		512	518	6.446	6.688	242	4%
10	Voedingsmiddelen	35	34	501	437	-64	-13%
11	Dranken	4	4	58	50	-8	-14%
12	Tabaksproducten	2	2	325	303	-22	-7%
13	Textiel	14	12	75	65	-10	-13%
14-15	Kleding, lederwaren en schoenen	20	17	26	19	-7	-27%
16	Houtbewerking, kurk, riet- en vlechtwerk	19	20	79	83	4	5%
17	Papier en karton	6	6	270	159	-111	-41%
18	Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	77	73	661	576	-85	-13%
20	Chemische producten	6	5	71	65	-6	-8%
21	Farmaceutische producten	5	5	24	26	2	8%
22	Rubber en kunststof	12	12	203	194	-9	-4%
23	Overige niet-metaalhoudende minerale producten	22	21	115	113	-2	-2%
24-25	Metaal	66	72	516	666	150	29%
26	Computers, elektronische en optische apparatuur	16	16	154	151	-3	-2%
27	Elektrische apparatuur	7	8	54	50	-4	-7%
28	Overige machines en apparaten	16	16	763	914	151	20%
29	Auto's, aanhangers	5	5	32	27	-5	-16%
30	Overige transportmiddelen	15	13	42	35	-7	-17%
31	Meubels	73	80	249	274	25	10%
32	Overige goederen	61	62	2.120	2.333	213	10%
33	Reparatie en installatie van machines	31	35	108	148	40	37%
D/E Nutsbedrijven, milieu		28	29	2.488	2.510	22	1%
35	Gas en elektriciteit	8	9	1.914	1.942	28	1%
36	Waterbedrijven	2	2	245	246	1	0%
38	Afvalinzameling en recycling	16	17	327	321	-6	-2%
39	Sanering en overig afvalbeheer	2	1	2	1	-1	-50%
F Bouw		812	804	5.254	5.030	-224	-4%
41	Algemene burgerlijke utiliteitsbouw	371	369	1.324	1.304	-20	-2%
42	Grond- water en wegenbouw	30	28	373	361	-12	-3%
43	Gespecialiseerde bouw	411	407	3.557	3.365	-192	-5%
G Handel		2.490	2.491	16.336	16.617	281	2%
45	Automotive	249	262	1.551	1.616	65	4%
46	Groothandel	550	546	3.343	3.495	152	5%
47	Detailhandel	1.691	1.683	11.442	11.506	64	1%
H Vervoer en opslag		292	295	3.504	3.531	27	1%
49	Vervoer over land	99	100	1.574	1.563	-11	-1%
50	Vervoer over water	45	48	415	373	-42	-10%
51	Luchtvaart	1	1	1	1	0	0%
52	Opslag en dienstverlening voor het vervoer	74	79	301	339	38	13%
53	Post- en koeriers	73	67	1.213	1.255	42	3%
I Horeca		745	738	6.142	6.324	182	3%
55	Logiesverstrekking	54	54	492	513	21	4%
56	Eet- en drinkgelegenheden	691	684	5.650	5.811	161	3%
J Informatie en communicatie		1.261	1.351	7.088	6.678	-410	-6%
58	Uitgeverijen	64	69	839	619	-220	-26%
59	Productie van films, TV en geluid	166	179	437	430	-7	-2%
60	Radio en TV omroepen	6	6	128	132	4	3%
61	Telecommunicatie	24	22	808	770	-38	-5%
62	Dienstverlening op het gebied van informatietechnologie	825	890	4.407	4.319	-88	-2%
63	Dienstverlening op het gebied van informatie	176	185	469	408	-61	-13%

vervolg tabel 12

	vestigingen		werkzame personen		ontwikkeling	
	2.011	2.012	2.011	2.012 abs	perc.	
K Financiële instellingen	168	164	1.718	1.778	60	3%
64 Banken, kredietverstrekking	43	44	690	682	-8	-1%
65 Verzekeringen	11	11	612	717	105	17%
66 Overige financiële dienstverlening	114	109	416	379	-37	-9%
L Onroerend goed	233	239	1.232	1.249	17	1%
68 Verhuur van en handel in onroerend goed	233	239	1.232	1.249	17	1%
M Advisering en onderzoek	3.093	3.297	9.990	10.040	50	1%
69 Rechtskundige dienstverlening, accountancy	414	429	2.483	2.409	-74	-3%
70 Holdings (niet financieel), organisatie-adviesbureaus	990	1.047	2.228	2.129	-99	-4%
71 Architecten, keuring en controle	357	371	1.798	1.818	20	1%
72 Speur- en ontwikkelingswerk	87	100	1.044	1.059	15	1%
73 Reclame en marktonderzoek	645	668	1.551	1.631	80	5%
74 Industrieel ontwerp, overige consultancy	581	663	799	898	99	12%
75 Veterinaire dienstverlening	19	19	87	96	9	10%
N Overige zakelijke dienstverlening	667	691	13.109	13.425	316	2%
77 Verhuur van auto's en overige roerende goederen	95	103	484	503	19	4%
78 Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus	256	248	3.603	3.393	-210	-6%
79 Rejsbemiddeling, toerisme	78	74	395	409	14	4%
80 Beveiliging en opsporing	19	20	1.322	1.103	-219	-17%
81 Facility management, reiniging en landschapsverzorging	144	151	3.145	3.566	421	13%
82 Overige zakelijke dienstverlening	75	95	4.160	4.451	291	7%
O/U Overheid	70	71	11.888	12.066	178	1%
841 Openbaar bestuur	40	42	7.066	7.270	204	3%
842 Overheidsdiensten	25	24	2.908	2.929	21	1%
843 Verplichte sociale verzekeringen	3	3	1.914	1.867	-47	-2%
99 Consulaten	2	2	0	0	0	
P Onderwijs	830	917	14.611	14.648	37	0%
852 Primair onderwijs	76	70	1.643	1.612	-31	-2%
853 Voortgezet onderwijs	73	78	3.965	3.840	-125	-3%
854 Tertiair onderwijs	68	68	7.929	8.002	73	1%
855 Overig onderwijs	606	695	1.067	1.188	121	11%
856 Dienstverlening voor het onderwijs	7	6	7	6	-1	-14%
Q Gezondheids- en welzijnzorg	1.748	1.851	28.800	28.463	-337	-1%
861 Ziekenhuizen	21	21	13.325	13.699	374	3%
862 Medische- en tandheelkundige praktijken	367	393	1.873	1.878	5	0%
869 Paramedische praktijken en overige gezondheidszorg	828	867	3.696	3.574	-122	-3%
87 Verpleging, verzorging en begeleiding met overnachting	81	80	3.952	4.212	260	7%
88 Maatschappelijke dienstverlening	451	490	5.954	5.100	-854	-14%
R Cultuur, sport en recreatie	1.506	1.584	3.714	3.704	-10	0%
90 Kunst	1.254	1.328	1.818	1.877	59	3%
91 Culturele instellingen	67	66	637	604	-33	-5%
92 Loterijen en kansspelen	16	14	283	273	-10	-4%
93 Sport en recreatie	169	176	976	950	-26	-3%
S Overige dienstverlening	815	820	2.705	2.689	-16	-1%
94 levensbeschouwelijke en politieke organisaties, hobbyclubs	153	154	1.453	1.391	-62	-4%
95 Reparatie van computers en consumentenartikelen	100	102	148	144	-4	-3%
96 Wellness en overige dienstverlening, uitvaartbranche	562	564	1.104	1.154	50	5%
totaal	15.323	15.909	135.133	135.537	404	0%

Opmerking: vanwege administratieve wijzigingen in de registratie van personeel door bedrijven zijn er elk jaar schommelingen in de aantallen. Het effect voor onze gemeente ligt meestal rond de 1% van het aantal werkzame personen. Zo'n afwijking ontstaat bijvoorbeeld wanneer bij een bedrijf personeel geregistreerd wordt op een andere vestiging buiten de gemeente, terwijl de werklocatie van het personeel in de gemeente Groningen blijft.